

REDEMPTIO

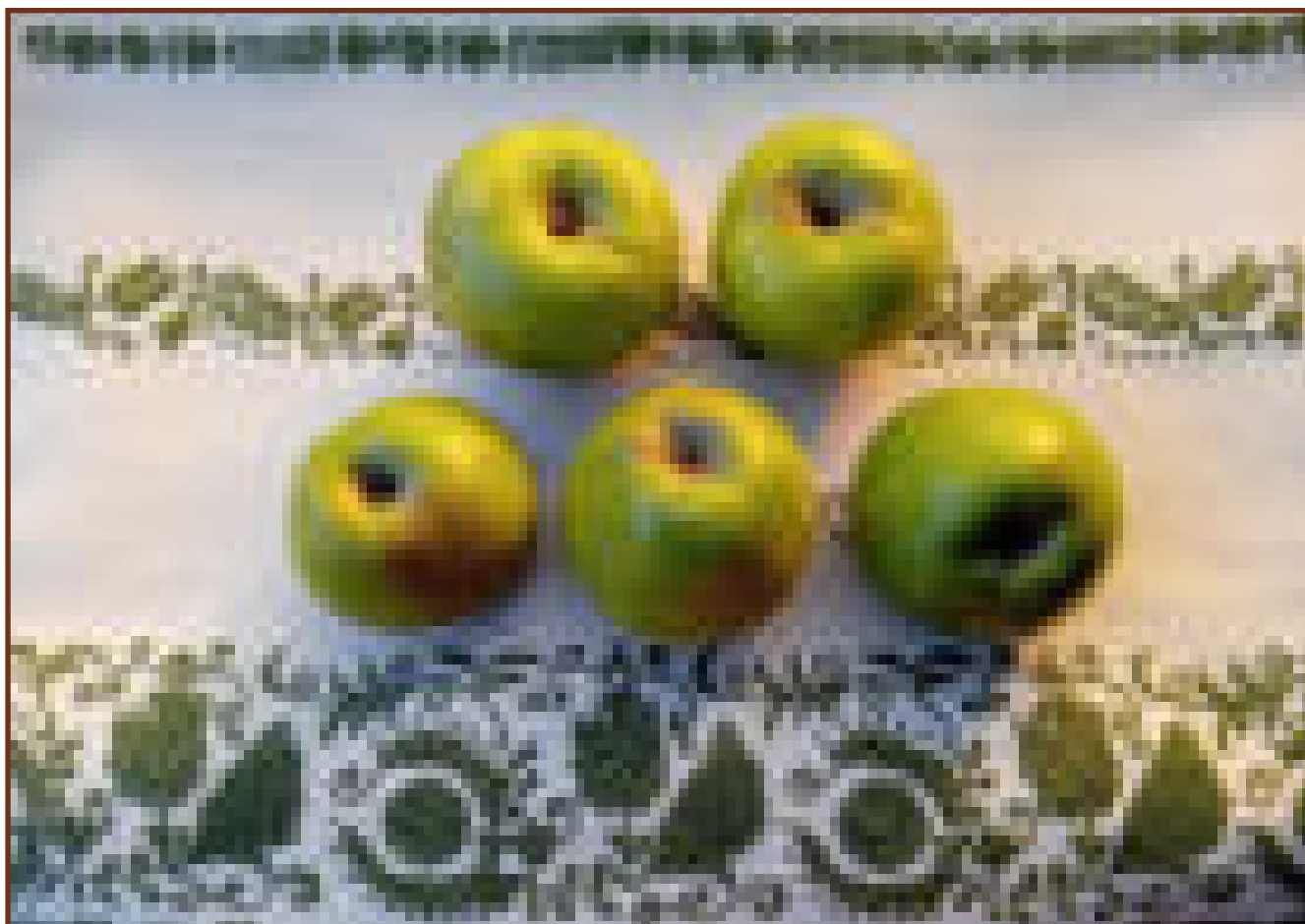
A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXXII. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

Ára: 600 Ft

2025. FEBRUÁR

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jászkun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

Jászvadóka almák jász himzéses terítőn

Fotó: Simon Károly

ÍZELÍTŐ A TARTALOMBÓL

A hazainduló nádorhuszárok megtizedelése	2 oldal	Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLVII	18-21. oldal
Egy rejtélyes jászkun toborzóvers nyomában	3-5. oldal	Vallomások a Füzetről, avagy a Templom a kertem... ..	21-27. oldal
A lidérc és a tüzes mérnök.		Visszatekintő - Népdaléneklő verseny a Jászsági Apponyi Albert Általános Iskolában	27. oldal
Két mitikus lény a Jászság hiedelemvilágában	5-6. oldal	Emlékezés Helmecezi Józsefre, Kunmadaras mártír református lelkipásztorára	28. oldal
A jászberényi Tanítóképző Intézet tanárai		Boldogházi családokról – ezer oldalon	29-30. oldal
VI. rész	7-8. oldal	A Fényes Város Jászfényszaru helytörténeti társajáték bemutatója	30-31. oldal
Emlékezés Fülöpszállás		Jászvadóka, avagy egy elfelejtett almafajta	32. oldal
100 éve alakult polgári iskolájára	8-11. oldal		
„Elhurcolva – távol Jászberénytől” 2. rész.....	11-15. oldal		
50 éves a Túrkevei Népi			
Díszítőművészeti Szakkör.....	16-17. oldal		

A hazainduló nádorhuszárok megtizedelése

Bábolna városa elsősorban a több évszázados lótenyésztéséről, lónemesítéséről, a mindenkori ménesekről nevezetes. A hatalmas területű intézmény udvarán láthatjuk hazánk legöregebb akácfáját, melynek kora meghaladja a háromszáz esztendőt. Igazán különleges látványt nyújt az univerzum eme élő csodája. Amerikából hozta valaki a magját még Rákóczi Ferenc korában, és itt kitűnő talajba került. Így történt ez az egész Kárpát-medencében, de ilyen matuzsálemi kort csak a bábolnai ménes intézményének udvarán élhetett meg az az akácfa. Itt senki nem akarta kivágni, anyagát felhasználni.

*A megtizedelt nádorhuszárok emléktáblája a Bábolna Nemzeti Ménesebirtok területén
Fotó: Székely Gábor Attila*

De nem az öreg akácfa miatt ragadtam tollat a kezembe. Még érdekesebb látnivalók az épületek falán található emléktáblák tudósításai. Persze leginkább a híressé vált lótenyésztőkről, és a különleges adottságokkal bírt lovakról olvashatunk itt tudósításokat. Az egyik kapualjban igazán megrendítő tábla előtt kell megállni és fejet hajtani. A fehér márványtábla fekete betűi könnyeket csalnak az olvasó szemébe. Kiemelten a jász és kun identitású magyarok rendülnek meg a sorokat olvasván, melyek ekképpen tudósítanak a szomorú történelmi eseményről:

1848 – 1849

„A Kárpátoktól le az Al Dunáig
Egy bős üvöltés, egy vad zivatar!
Áll a viharban maga a magyar.”
Petőfi S..

Századukkal hazájuk védelmére
siető, elfogott,
megtizedelés folytán Stíriában
vértanú halált halt,
a bábolnai ménes tábori lelkésze által
utolsó vigaszban részesült
„Nádorhuszárok” szent emlékének.
Szokolay János őrmester
Deák János tizedes
Gyökeres András tizedes
Herczeg Károly tizedes
Kocsis Pál tizedes
Körműves János tizedes
Lengvári N. tizedes
Mille János tizedes
Sipos Gábor tizedes
Kovács Lajos huszár
Kuklitz János huszár
Szabó János huszár
Takács Péter huszár

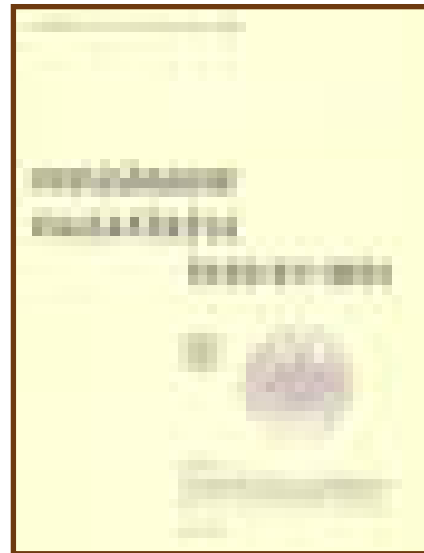
Legyen áldott az emlékezetük. Mivel ezen szomorú esemény során minden esetben megtizedelték a szökött katonákat, a 13 agyonlőtt vitéz nevének ismeretéből tudhatjuk, hogy ez a hazainduló nádorhuszár alakulat 13 főből állt, és elfogatott.

1848 nyarán a Bécsi udvar semmibe véve a márciusi vívmányokat, szembe fordult a magyar nemzettel, és katonai erővel támadt országunkra. Kossuth Lajos hívására az osztrák hadakba kényszerített, idegen érdekért hadakozó magyar katonák tömegesen szöktek meg idegen országokban állomásozó alakulataiktól, hogy csatlakozzanak a haza védelmében harcoló fegyveres erőkhöz. Jól ismerjük többek között a kunszentmiklósi Virágh Gedeon főhadnagy 208-ad magával Csehországból való hazatérését, Rozsnyay Pál Szabadszállásról bevonult tizedes tíz legényével való hazaérkezését, vagy Lenkei János századának hazavágatását Galícia földjéről. Ez utóbbi hőst és csapatát Petőfi is megverselte „Lenkei százada” című költeményében:

„Koszorút kötöttem
Cserfa levelekből,
Harmat csillog rajta
Örömkönnyeimből...
Kinek adnám én ezt,
Kinek adnám másnak,

Mint vitéz Lenkei
Huszárszázadának.”

Örömkönnyek peregetek ekkor Petőfi szeméből, a fájdalom könnyei a Jászkunságban a 13 nádorhuszár rokonainak szeméből.

Rédvay István könyvének címlapja

„Tizenhárom!” – Micsoda szomorú és szerencsétlen szám ez a magyar népmisztériumában!

Mártíromságuk, mint a hazaszeretet magja magyar földön hatalmas fává tereltyesedett, és minden idők honszerető polgára fejet hajt az önfeláldozás ezen emlékműve előtt.

A 13 köztész nádorhuszár nevét azért tartottam fontosnak megismertetni az olvasókkal, hogy kis hazájukban, a Jászságban és a Kunságban talán lesznek olyan kutatók, vagy rokonok, akik azonosítani tudják a mártírok származási helyét, községét, városát.

Székely Gábor Attila helytörténeti kutató

Kedves Olvasók!

A jász és kun települések honismereti lapja, a Redemptio ebben az évben már a 32. évfolyamában jelenik meg. Nagyon büszkéek vagyunk arra, hogy szerzőink, támogatóink, előfizetőink segítségével lapunk ilyen szép kort megért, s az 1994-es alapításától kezdve mind tartalmilag, mind pedig küllemét tekintve jelentősen fejlődött. Lapunk az egyik legfontosabb összekötő kapocs az 1876-ban megszüntetett Jász-Kun Hármass

Kerület (Jászkunság) több vármegyére (Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, Pest vármegye, Bács-Kiskun vármegye, Csongrád vármegye) szétszórt mai települései között.

A lap kiadásának költségei (nyomda, posta) azonban évről évre növekednek, s ez a támogatások ellenére is komoly gondot jelent számunkra. Annak érdekében, hogy a lapunkat továbbra is fenn tudjuk tartani, kénytelenek voltunk árat emelni. **Így a lap eladási árát 600 forintra, a postai úton terjesztett éves előfizetési árát pedig 9000 forintra emeltük.** Szíves megértésüket kérjük, és bízunk benne, hogy olvasótáborunk továbbra is megismeri bennünket az előfizetésével.

Hortiné dr. Bathó Edit, a lap felelős kiadója

Egy rejtélyes jászkun toborzóvers nyomában

*Habos tallér szép tányérról nevet rád,
Előre már alád nyert paripád;
Kunság hírért elterjesztő huszár lélsz,
A világnak daliája benned kész.
Üss fel öcsém, kerekarcu barna szem,*

*Légy ujonczom s veled majd beh
dicsekszem!*

*Látom is én sugárlani vágyodat
Csak sajnálod itthon hagyni jányodat.
Hagyd el legény, hogyha kétes a szíve,
Katonának inkább akad szép hive.
Országokban merre szemed' forogtatod,
Szép tiédnek a legjobbat vallhatod,
Fáj a szíved anyád után? gyerekem,
Hajh azt a' díszet s erényedet
tisztetem;*

*De, egyszer csak meg kell válni, szent
öcsém,*

Elszakadva él tőlem is jó szülém.

*Jány sem marad mind csak otthon
anyjával,*

*Messze repül el gyakorta párjával,
Férfi költöz bátran mint az eszterág,
Férfi köre szép öcsém a tág világ.
Haza jössz majd, s csendben élsz
a kunságon,*

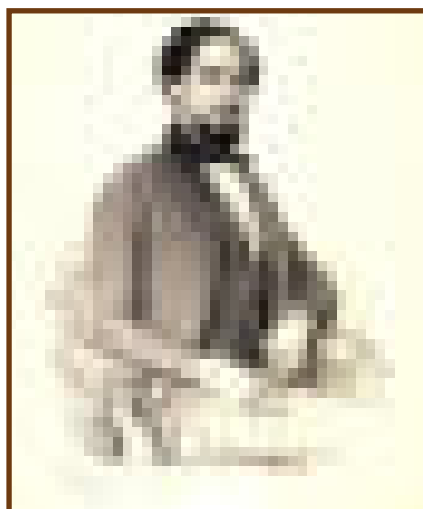
*Vitéz kunok szabad földén szabadon.
Akkor is kapsz ápolóul kun jányzót,
Jer, ne halld csak siketen e toborzót.*

Ez a katonaságra buzdító vers Döbrentei Gábor (1785-1851) 1847-ben Budán nyomtatott verseskötetében, a *Huszárdalok*ban jelent meg. A vers, ahogyan

Döbrentei Gábor költő, királyi tanácsos

a keletkezése is, talány. A kötet megjelenése előtt a *Toborzó* már a Honderű lap 1845-ös decemberi hasábjain napvilágot látott, „Füredi Mihálynak ajánlva.” Füredi elismert színész és baritonénekes volt, a népszínművek igazi megformálója, egyébként még népdalgyűjteményt is kiadott 1851-ben *100 magyar népdal* címmel, bár nem igazi népdalok, hanem jobbra műdalokat, színpadi korabeli „slágereket” tartal-

Füredi Mihály színész, operaénekes

maz. A *Huszárdalok* kötetben, amelyben kimondottan a katonaelet dicsőítéséről szól, a *Toborzó* keletkezésének a dátuma 1844! Lehetséges, hogy elírásról van szó, mivel a pontos idő („december 11.”) mindkét nyomtatásban ugyanaz, ám míg a Honderűben igen, addig a kötetben a cím után nem szerepel a dedikálás. Miért írta ezt a dalt, és miért emelkedik ki a Jászkunság, mint régió, valamint miért dedikálta versét Döbrentei a dalszerző és operaénekes Füredi Mihálynak (1816-1869)? Egyikő-

jük sem kötődött sem a Jászsághoz, sem pedig a két Kunság egyikéhez. Döbrentei Veszprém megyében született evangélikus prédikátor fiaként, Füredi Vácott, eredeti szakmája kovács volt, de már húszévesen színpadon játszik, sok énekes és drámai szerepben látható a közönség. A legfelsőbb körökben mozgó és az egész országot bejáró, sőt külföldön is tanuló Döbrentei sohasem volt katona, ahogyan Füredi sem. Prédikátor fiaként igencsak puritán szellemiségben nevelkedett, és ez áthatja Döbrentei egész életművét. Gyermekéveit a Felvidéken töltötte, majd Pápán és Sopronban tanult. És mint szokás volt már a 16. századtól, a protestantizmus fellegvárában, Wittenbergben folytatta tanulmányait, megfordult Bécsben és Lipcsében is. Több nyelven beszélt. Lelkes irodalomszervezőként, az egyetemes magyar művelődés céljaiért fáradozott, részt vett az Erdélyi Múzeum folyóirat indításában, több évig szerkesztette is azt. Berzsenyi, Kazinczy, Bölöni Farkas és Kölcsey barátja, az erdélyi értelmiséggel jó kapcsolatot ápolt, mindenütt segített, igyekezett együttműködni velük. Nagy érdeme: hogy több évnnyi levéltári kutatás után négy kötetben összegyűjtötte és megjelentette a régi magyar nyelvemlékek sokaságát.

Döbrentei hazafiúi lelkesedése nem ismert határt. Talán éppen ezért írt a huszárokról: nemzeti büszkeség szerint a huszárság minden hadsereg „poezise.” Talán ezért is gondolta, hogy úgy öltözködik, mint aki csak katonás ruházatban tudta kifejezni magyarságát és férfiasságát. Díszes magyaros ruhát öltött mindig magára, csizmát viselt, ahogyan azt már korábban a katonatiszt író Gvadányi József is szorgalmazta honfitársainál. Döbrentei egy naplóbejegyzésében írja: „Mikor magyarba öltöztél vagyok, érzem ki vagyok, mi vagyok. Vállamon hágó mente, szorító öv, kardnak csörgése, sarkantyúpengés, kalpagom tollas, azt mondják: magyar vagy.” A korszak íróival és művelődéspárti szervezőivel egyetemben harcolt az elnémetesedő magyar kultúra ellen, kora egyik elismert nyelvújítójaként tartjuk számon. Egyik ilyen szóalakításaként a miniszter helyett az országlár kifejezést ajánlotta. Ezt a törekvését Kazinczy meg is dorgálta. Büszke, sőt egy kicsit túl büszke volt magyarságára, emiatt és Kazinczyval való perlekedése miatt, korábbi barátja és pártfogója Széchenyi István is elhi-

degült tőle. Nyughatatlan természete miatt élete delején több régi barátjával (Böölöni Farkas, Guzmics Izidor) is összekülönbözik. Viszont mindent megtett azért, hogy a külföldiekkel (Browning, De Gerando, Paget, Pardoe) megismertesse a magyar irodalmat és az akkor népköltészetnek tartott magyar közköltészetet. Nyelvtudása révén műveket fordított angolból, németből. Budapest több utcájának és részének ő adott magyar nevet. Színházszervezői munkásságát már többször és többen dicsérték. A színház – főleg az ekkor már divatos és országsszerte játszott magyar népszínművek és komoly történeti drámák előadásai – Döbrentei számára legfontosabb kulcs volt a „magyar karakter” fenntartásában és formálásában. Annak ellenére, hogy annyit utazott és a legműveltebb körökben és családi szalonokban forgolódott, valójában magányos agglegény maradt élete végéig. 1847-ben írt végrendeletében birtokát és tárgyait testvéreire, unokatestvéreire hagyta; festménygyűjteményét pedig az Akadémiának ajándékozta.

Patriotizmusa ellenére a hatvan fölött járó Döbrentei a forradalom kitörését és a szabadságharcot budai házából szemléli; nem tartozott a reformkor lázadói közé, egyetlen egy eseményben sem vett részt. Vajon mi lehetett az oka? Nem tartozott a márciusi forradalmárok közé, de talán sértette magyaros önértetét, talán az bántotta, hogy kihagyták a szervezkedésből. Vagy – és inkább ez a valószínű – a birodalomba vetett erős hitével, hűségével nem egyezett a lázadás, a márciusi ifjak Bécs-ellenessége. Ugyanakkor még Széchenyivel is szembe tudott fordulni, mert azt vallotta, hogy Magyarországnak Ausztriával való kapcsolata káros. Ugyanakkor zavarhatta Petőfi és társainak a radikalizmusa. A szabadság utáni vágyukat értette ugyan, ám lojalitása a nemesi kultúrához és a császárvároshoz feddhetetlen maradt. A szabadságharc Magyarországot szökellő vadkecskéhez hasonlított, Kossuthot bár tisztelte, inkább regényes politikusnak tartotta. A világsi vereséget és a megtorlást fájdalommal nézte. Élete utolsó hónapjában még naplójegyzeteit írta, de már készülhetett a halálra, ami 1851 márciusában be is következett. Agyvérzésben halt meg, kívánsága szerint egy evangélikus pap végezte a szertartást, és a honvédek mellé kérte, hogy eltemessék. A sors fintora, hogy Haynau

rémuralma miatt ez nem valósult meg, sőt: a tabáni temetőt, ahová temették 1885-ben felszámolták, így még a sírját sem ismerjük.

Döbrentei első versei már a század első évtizedeiben megjelentek. A *Huszárdalok* keletkezése sem utal a reformkorra vagy a Jászkunságra. A dalok többségét Tátrakeszden írta 1845-ben, ámde a gyűjteményben több vers mutatja keletkezési színhelyének és idejének eltérő voltát. Budán, Kolozsvárott és más helységekben is születtek költeményei, például a *Derék huszár* (1825). Hogy miért kötődik a *Toborzó* a Jászkunsághoz, nehéz kihámozni a sorokból. A Jászkun Kerület a tizenkilencedik században az 1809-ben meghirdetett nemesi felkelés során vett részt a napóleoni háborúban, igaz – a kezdeti lelkesedés után – a verbuválás és a hadisarc nem váltott ki osztatlan örömet a kerület lakosságában. A korszak inszurrekciós költészete (Aranka, Barcsay, Berzsenyi, Kreskay, Pálóczi Horváth, Virág stb.), ahogyan Döbrentei verse is, azt az irodalmi katonaeletet népszerűsíti, ami a valóságban sohasem létezett, sem a Jászkunságban, sem pedig másutt az országban. Hogy mégis kinek szólt 1844-45-ben a *Toborzó*? Feltételezhetően nem a Jászkunság lakosainak, a *Honderű*, ahogyan az alcímében is állt: *Szépirodalmi, Művészeti és Divatlap* volt, és minden tekintetben arisztokratikus irodalmi irányt követett, a városi magaskultúra és az európai divat szerelmeseinek szólt.

A toborzó/verbunkos- vagy inszurgensdal a 18. század végi vegyeskultúrájú Közép-Európa terméke, ahogyan a verbunkosmuzsika, majd maga a tánc is. Báró Amade László elhíresült verse (*A szép, fényes katonának*) indítja el a műfajt pár évtizeddel korábban. A század utolsó felében, pontosan 1757 és 1775 között, állt fenn a jászkun huszárezred (Palatinal Husaren Regiment), egy cifra bandériumot is felszereltek, amely főként ceremóniális célokat (pl. koronázás, nádorfogadás) szolgált. Majd az ezred 1800-tól hivatalosan is a Nádor-huszárezred elnevezést kapta, úgynevezett „tulajdonosa” Habsburg-Lotaringiai József volt, aki 1795 és 1847 töltötte be a nádori tisztséget, és egyben a jászkun főkapitányi címet is. A toborzás és a táncos verbuválás ettől kezdve hiteles dokumentumokkal bizonyított. E témával foglalkozó több szerzeményt ismerünk a 18. század legvégéről, a 19. század elejéről, amely a katonaságra buzdít, és amelyben kiemelt szerepet

kap a jászkun militarizmus (*Az jászkun gavallérság, Áll a verbung, táncoljunk, no-sza, kun legények, Kun mars*). Szerzőikről kevés vagy egyáltalán nincs semmi információ, egyik sem fennkölt irodalom, inkább hazafiasságra buzdító verselés. Kiemelkedik a katonatiszt író Gvadányi József, aki maga is kapcsolatba került a nádor huszárokkal 1758 és 1775 között, élményeinek egy része bekerült az 1792-ben írt *Rontó Pál* című műbe. A verbuválásról a negyedik részben ír, „Meghallottam, hogy most lovaskatonának Jászberénybe, Pesten is verbuálnának,” majd kedvet kapva ő is Jászberényben „katonává lett”. Nem járhatunk messze az igazságtól, ha úgy érvelünk, hogy a hasonló katonaságra buzdító versek és dalok fellángolása ezekre az évtizedekre, főként 1800 és 1815 közötti, a napóleoni háborús évek során érhető tetten. A Hármas Kerület lakosságát 1800-ban szólították újból katonaságra, együtt a Hajdúsággal, 1805-ben és 1809-ben meg is történt a nemesi inszurrekció. Döbrentei 1844-45-ben keltezett *Toborzója* esetében nem másról lehet szó, mint a későfeudalizmusból a reformkorba hajló nemzeti eszme, a szabadság és a jászkun kiváltságok emlékének paralelizmusa. A kettő egybeforrása, a jászkunok katonasága és a századforduló idején tanúsított kiváltságos katonaságuk adhatta e műfaj alapját. Ezért is valószínűsíthetjük, hogy Döbrentei korai versével van dolgunk, amit még a franciák elleni mozgósítás nagy hevében írhatott.

A toborzó versek és dalok fellángolása az 1848-as forradalom kezdete, főként a nemzetőrség felállítására való felhívás Arany és Petőfi verseinek a háttere. Arany János 1848-as mozgósító verse, *Egy életünk, egy halálunk*, amely a híres *Nemzetőr dal* toborzó párja is egyben, vagy Petőfi Sándor *Toborzó*-ja 1848 júniusában, szép irodalmi példája ennek. Ennek is van jászkunsági vonzata, ugyanis Arany versét a nyomdász Telegdi (Kovács) Lajos Debrecenben megjelentette *A lelkes jászok és kunok elindulása* címmel (valószínűleg Arany tudta nélkül). Azonban Arany versét jóval megelőzte Döbrentei nemzeti érzéstől túlfűtött dala. *Toborzója* rövidebb és sokkal egyszerűbb a 18. század végén keletkezett inszurgensdaloknál, népesebb mondhatnánk joggal, ám ez nem hiba, hanem kapcsolódási pont. Döbrentei ismerte a divatos dalokat, de balladákat is szenvedélyesen gyűjtött. Ugyanakkor zsúfolt szóképei és nép-

színművek dalaira hasonlító formulái nem érik el az ünnepektől költőink, Gvadányi, Bajza, Berzsenyi, Kisfaludy vagy Vörösmarty verseinek színvonalát. A szótagszámból ítélve úgy tűnik, hogy valamilyen toborzó dallamára írhatta, ahogyan egy sora a divatos verbunkosok fordulatait idézi fel. Az „Üss fel öcsém” hasonlít a „Csapj fel, fiam, katonának” verbunkosszöveg bevált toposzra, ezt használja mottóként Arany is az *Egy életünk, egy halálunkban*. A „daliája” kifejezést Vörösmarty Mihály használja előszeretettel *Zrínyi* című 1828-as versében. Döbrentei a katonaságra, az ország védelmére buzdít, bár igaz – és ez fontos momentum – a király vagy császár már nem szerepel a szövegben, ami azért érdekes, mert Bajza József 1844-ben éppen egy Ferdinándot dicsőítő verset ír „*A királyra 1844-ben*” címmel. A hadsereg ekkor (még) nem nemzeti, hanem a császári és királyi, és teljes mértékben a Habsburg-ház szolgálatában állt, még akkor is, ha egyes főtisztjei és tisztjei magyarok voltak. A reformkor szellemiségének és a jász-kun inszurrekciójának Döbrentei méltó emléket állított. 1844-ben mutatták be az Erkel Ferenc által megzenésített *Himnusz*-t, valamint operáját, a *Hunyadi Lászlót*, sőt: ekkor készül el Petőfi *János vitéz*-e is! A *Hunyadi Lászlót* azért érdemes kiemelni, mert ebben játszott (két szerepben!) a már elismerten a nézők és népszínházak kedvence, Füredi Mihály, akinek dedikálta a toborzó versét. Nem kizárt, barátságuk már korábról datálódhatott, mivel Döbrentei 1835-től színházi menedzseléssel is foglalkozott. *Toborzója* bár említi a hazáját és a szeretteit elhagyó fiatal újonc keserű sorsát, a katonaelet szépségeit emeli pi edesztálra, olyannyira, hogy talán még az Udvari Haditanács tetszését is megnyerhette volna. A katartikus befejezés a leszerelt huszár gondtalan „kunságon” töltött életével, és a feleségül vett valamikori szerelmével, a „kun jányzó” képeivel zárul. Mintha csak Petőfi *János vitéz*-ének a happy endjét olvasnánk. A dicső és szép katonaeletnek és a sivár veszélyes tábori életnek a kettőssége nem újkeletű a költészetben. A népdalokban is fel-feltűnik a szép katonaelet, illetve a berukkolt katona sanyarú kiszolgáltatottsága, a szerető anya vagy kedves kesergése. Báró Amade László verse is csak a dicső katonaság szépséget és a haza védelmének a fontosságát tartalmazza, ugyanakkor levelei az olasz hadszíntérről teljesen másról

tanúskodnak. Érdekes lenne, ha felbukkanna olyan forrás vagy adat, amely segítségével a *Toborzó* hátterét, és így Döbrentei kapcsolatát a Jászkunsággal alaposabban felderíthetnénk.

Prof. Dr. Kürti László kulturális antropológus

Felhasznált Irodalom

Babucs Zoltán: Fejezetek a jász-kun huszárok történetéből (a kezdetektől 1849-ig). In: Pethő László (szerk.), *Jászsági Évkönyv*, Jászberény, 1994. 102–109.

Botka János: Kunok-jászok katonáskodása és bandériumi hagyományai. *Szolnok*, 2010. 9–80.

Csörsz-Rumen István – Küllös Imola (szerk.): *Közköltészet 3. A társadalmi élet költészet 3/A*. Budapest, Universitas Kiadó, 2013.

Döbrentei Gábor: *Huszárdalok*. Budán, 1847. <https://real-eod.mtak.hu/2677/1/Husz%C3%A1rdalok.pdf>

Fest Aladár: báró Dévény Pál (1735–1800). Budapest, 1915

Gvadányi József, Egy falusi nótáriusnak budai utazása, Rontó Pál. <https://mek.oszk.hu/04900/04923/04923.pdf>

H. Bathó Edit: Adatok a Jászság XVIII–XX. századi táncéletéből. *Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve 7.*, Szolnok, 1990. 419–427.

Illyés Bálint – Illyés Katalin: Kiskunsági hadtörténeti adalékok a napóleoni háborúk végéig. *Cumania*, 6. Kecskemét, 1979. 63–86.

Jancsó Elemér: Döbrentei Gábor élete és munkássága. Erdélyi Tudományos Intézet Évkönyve, 1943. https://adatbank.ro/html/alcim_pdf6853.pdf

Kürti László: Három pásztor: adatok a Jászkunság tánc kultúrájához. In: Bánkiné Molnár Erzsébet (szerk.), *Vízöntő: ünnepi kötet a Jászságról* Bathó Edit tiszteletére. Jászberény, 2016. 73–82.

Kürti László: A Kiskunság táncai, antropológiai reflexiók egy régió tánc kultúrájáról. *Cumania*, 27. Kecskemét, 2016. 177–218.

Morvay Péter: A Jász-Kunság XVIII. századi táncéletéből. *Néprajzi Közlemények* 39. 1957. 211–223.

Nagy Ágoston: Kreskay Imre inszurrekciós költészete és az egyházi értelmiség szereplhetőségei a háborús mozgósításban. *Sic Itur Ad Astra*, 68., 2019, 173–244. https://epa.oszk.hu/01000/01019/00016/pdf/EPA01019_sic_itur_ad_astra_2019_68_173-244.pdf

Rédey Tivadar: *A Nemzeti Színház története*. Az első félszázad. Budapest, 1937.

Réfi Attila: A császári-királyi 12. számú Nádor-huszárezred története alapításától a napóleoni háborúk végéig (1800–1815). *Hadtörténelmi Közlemények* 4. 2021. 805–842.

Varga Imre: Jászkun vonatkozású kéziratok költői emlékek. *Jászkunság*, 3. február, 1956. 29–32.

A lidérc és a tüzes mérnök. Két mitikus lény a Jászság hiedelemvilágában

A Jászságra vonatkozó hiedelmek kutatásaim során a címben szereplő mitikus lényekre vonatkozóan is előkerült néhány adat. Jelen írásomban a Jász Múzeum Adattári anyaga, Szolnok megye Néprajzi Atlasza, a Folklor Archivum 4. kötete, a Magyar Néprajz VII. kötete, a Jászdózsa és a palócság című monográfia és a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei kalendárium 1948. évi számát felhasználva mutatom be a két természetfeletti lény működését.

Lidérc

A lidércre vonatkozó adatok a magyar hiedelemvilág egyik leggazdagabb, legösszetettebb hiedelemkörét tartalmazzák. Különböző természetfeletti lényekre vonatkozó hiedelmek – közös elnevezés révén – jelennek meg alakjában, mint pl. a lidércnyomás > boszorkány, mint éjszakai nyomólény, vagy a lidércfény > tüzes ember, illetve a földbe ástott kincs megjelenési formája. Egyes adatok utalnak a lidérc-csirke képzet meglétére is. Egy portelki adat szerint a beteg csirkére, vagy emberre mondták, ha „*lillegős, nem dolgoz, vagy nem bír dolgozni, gyenge*”. Jászkisén úgy tartották, hogy a kukorékoló tyúk is a lidérc egyik alakja. Az ilyen jószágot kivégezték úgy, hogy a fejét a küszöbre tették és baltával leütötték a nyakát. Ha a fej kifelé esett az jót jelentett, ha befelé, nagy bajt jelzett. Jászdózsan viszont az élelmes emberre mondták, hogy „*olyan, mint a lidérc, mert mindent összehord. Fekete tyúk tojásából a kémény alatt, vagy az ember hóna alatt kelti ki. Gazdája minden kívánságát teljesíti. Mindig azt kérdezte, mit-mit-mit hozzon*”. „*...téli be volt fagyva a Tarna, oszt a jég-en egy egész szénaboglyát hazadudált, csak úgy csúszott a jégen...*”. Egy másik jászdózsa adat szerint: „*Elküldték a tengerbe, hogy hozza fel az aranyt, kincset*.” De ártó tevékenységére utal az a recens gyűjtés, miszerint a gazdája vérével él, vérét szívja, illetve szopja vagy nyomja a mellét. Ez utóbbi két tulajdonság a boszorkány hie-

delempkörében is megjelenik. Ennek magyarázatát Gulyás Éva – jászdzózsai kutatásai alapján – abban látja, hogy az ember éjszakai megnyomása, és megszopása eredetileg a lidérc alakjához kapcsolódhatott, de a megkopás következtében, eredeti jelentéstartalmának elhomályosodásával beolvadhatott a boszorkány hiedelmkörébe. A lidércről való megszabadulás különböző módjára is találunk adatokat a fentebb említett forrásokban. Teljesíthetetlen feladattal kellett megbízni, pl. „hozzon kötélben, vagy a tengerfenékről homokot, rostában vizet”. De találunk példát a benedekció gyakorlatra is az elűzést illetően, amikor a pap segítségét kérték a gonosz megsemmisítésére. „...Oszd annak akinek volt az a lidérc.....elment a paphoz, az meg azt mondta, hogy jól betűzeli a kályhát, hozza el a lidércet, a stólával megfogta és be a forró kemencébe. De majd szétverte aszongyák a kályhát is. Kiszólt a kályhából, hogy szerencséd, hogy nem tudtam, mert, másképp elföldeltelek volna. A stólából, mer ugye szent a stóla, nem bírt kiszabadulni. Betette, oszd még stólával kötötte be az ajtóját is a kályhának. Úgy szabadult meg a lidércről az ember”.

A lidérc elűzésének egy másik, célravezető módja volt, a hozzá való agresszív viszonyulás, amint azt Szapu Viola jászfelsőszentgyörgyi gyűjtésében olvashatjuk: „A lidérc az erőt szedi ki az emberből. Ráül az ember mellire. Szellemféle, láthatatlan. Úgy lehet szabadulni tőle, hogy amikor megy az illető a vécére, fogjon egy darab kenyeret a kezibe és mikor keresztül lép az ereszcatornán, mondja: > Gyere, megyek a vécére, eszem a kenyeret, gyere te is, edd azt te is ami belülem kipotyog. < Addig nem is jött ki a vécéről, még meg nem ette a kenyeret. Így leszokott róla.”

Tüzes mérnök

A kísértet általános megjelenési formája egész Európában. Megnevezései: tüzes ember, tüzes mérnök, indzsellér, láncos ördög, tüzes földmérő. A lidércfényhez hasonlóan elsősorban a mocsaras területeken felbukkanó fényjelenségekhez kapcsolódik alakja. A legtöbb hiedelemmonda az Alföldön fűződött hozzá, de a folyósabályozások, lecsapolások után alakja elhalványult. A jászági gyűjtésekben is csak ritkán fordul elő ez a mitikus lény. Elátkozott léleknek tartották, aki életében rosszul mérte a földet,

és büntetésként, éjszaka a határban bolyongva, maga után tüzes láncot húzva mérte a földet, míg le nem vezekelte a bűnét.

Alakjához kapcsolódóan három, helyi vonatkozású memoratot találtam. Egy jászjákóhalmi gyűjtés szerint: „Az öregek mesélték, hogy a Bakter-szögbe látták a tüzes mérnököt, amint láncát csörgetve szökölt, mérte a földet.” A következő két adat jászberényi vonatkozású. „Mikor Birinyben a földet mérték, Pintér Misa nagyon sokat mért magának. Papp Tera azt állította mindig, hogy bontsák csak fel a Pintér Misa koporsóját, nincs ott a teste, mert a rosszak még azt is elvitték. Nagyon sok földet mért magának, a közbeeső szegény emberek földjeit egyszerűen kisajátította. Pintér Misa halála után nagy fehér kutya képében szaladta körül a földjét. A kutjának tüzes nyelve volt. Halála utáni este már így volt.” Az elbeszélésben szereplő Pintér Mihály valószínűleg Jászberény egykori polgármestere, illetve főbírája volt, aki ezeket a tisztségeket több mint tíz évig töltötte be a 19. század második felében. Tevékenysége megosztó volt, ezért maradhattak fenn a folklór anyagban is ehhez hasonló negatív vélekedések. Papp Tera pedig Jászberény híres halottlátója volt, akihez nemcsak a környékről jártak sokan, hanem az ország távolabbi pontjairól is, például Vácról. A másik hiedelemmonda is Jászberényhez, illetve egyik külterületéhez köthető. Bognár Gyula jegyezte le egy régi gyűjtés alapján a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei kalendárium 1948. évi számában: „Valamikor Kormospartja meg Sós Ere között földet mértek. Vót ott egy olyan mérnök is, aki jó pénzért többet mért annak, aki adott. Haraguttak is rá nagyon, mert még a telekkönyvbe is beíratta ezt a földrablást. Egyszer aztán hirtelen, hamis mérés közben meghalt ez a mérnök. Bevitték a városba és el is temették. Egyszer halották ám a tanyasiak, hogy egy szellem jár mindig a déllőn, mindig éjfél után és kakaszszóra tűnik csak el. De azt is megfigyelték, hogy sohasem megy el a nagykalapú Szent Vendelig, hanem megfordul és indul vissza. Ez a szellem egy tüzes láncot húzott maga után és a szeme kéken világított. A hosszú tüzes láncsal mérte újra meg újra az elrabolt földet. Annyira félték már a környéken a tanyasiak, hogy nem mertek kimozdulni a tanyából, csak úgy, ha a lám-

pába szentelt gyertyát tettek. A szellem mindig azt hajtogatta: >Hun vót? Hova tegyem?> Mert az elrabolt földek határát kereste, azt akarta kiigazítani. Egyszer aztán, jó sok idő múlva, mert a szellem újhholdkor kezdett járkálni és holdtöltéig mindig járkált, véletlenül elkerült a Szent Vendelhez is. Ott is azt hajtogatta:> Hun vót? Hová tegyem? < Ekkor lángba borult Szent Vendel és azt mondta: > Tedd oda, ahunnan elvetted, és menj oda, ahova való vagy, a pokolba. Ne háborítsd föl a becsületes emberek nyugalmát. < Ez holdtölte előtt vót. Utána már nem látta senki a láncos szellemet. A másik év tavaszán meg olyan árvíz gyűtt, egészen a szobor talapzatáig ért a víz. Mind elmosta azoknak a földjét, akik hamisan szerezték.” Ez a történet is jó példa arra, hogy a gonosz távoltartására hatásosnak vélték az emberek a szentelt gyertyát, mint szentelményt, valamint a szakrális szobrokat, jelen esetben Szent Vendel szobrát.

Kókai Magdolna etnográfus

Felhasznált irodalom

- Bognár Gyula: Jászszági népszokások. In: Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei Kalendárium az 1948. évre. Szolnok, é. n. 92–94.
- Gulyás Éva: Jászdzózsai hiedelmek. In: Folklór archívum 4. (szerk: Hoppál Mihály) Budapest, 1976. 8–186.
- Gulyás Éva: Jászdzózsai néphite. In: Jászdzózsai és a palócság. (szerk: dr. Szabó László) Eger-Szolnok, 1973.
- Magyar Néprajz VII. (szerk: Hoppál Mihály) Budapest, 1990.
- Sugárné Koncsek Aranka: Jász történelmi arcképcsarnok. Jászszági Füzetek 32. Jászberény, 2003. 190.
- Szolnok (Jász-Nagykun-Szolnok) Megye Néprajzi Atlasza II.1. (szerk: Szabó László-Gulyás Éva-Csalog Zsolt) Szolnok, 2001
- Győri Jánosné: Babonák, hiedelmek Jászkisén. 1982. JMA. 825–2001. 60.
- Szapu Viola: Népi hitvilág, népszokások Jászfelsőszentgyörgyön. 1976. JMA. 155–79.
- Sztrézs Erzsébet: Néphit, népi gyógyászat a Jászszágban. 1973. JMA. 163–79.
- Terjéki János: Jászjákóhalma népi hitvilága. 1975. Jász Múzeum Adattára. 200–79.
- Vegyes néprajzi adatok a Jászszágból. 195–60. JMA. 77–65. 28.

A jászberényi Tanítóképző Intézet tanárai VI. rész

**Kopácsy Béláné Ernőfy Lilla ének-
és zenetanár, főiskolai docens
(1920–2009)**

Budapesten született 1920. december 6-án. Édesapja, dr. Ernőfy Ernő banktisztviselő a Magyar Kereskedelmi Bank alkalmazásában működött. Édesanyjának óvónői végzettsége volt. Négyen voltak testvérek, két fiú és két leány. Lilla volt a legidősebb, Gyöngyi a legfiatalabb, mindketten a Zeneakadémián tanultak. Menyhért, az idősebb fiú mérnöki oklevelet szerzett, a fiatalabb fiú, Lóránt pedig magyar-történelem szakos tanári diplomát. A 1930-as évek közepén Pest-szentlőrincre költöztek, ahol családi házat építettek.

Iskolai évek

Lilla a középiskolai tanulmányait a kispesti Deák Ferenc Gimnáziumban végezte. (Osztálytársa volt Bárdy György színművész is. Osztálytalálkozóikat életük végéig rendszeresen megtartották.) A középiskola után az Országos Magyar Királyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán tanult tovább, ahol 1944-ben végzett ének- és zenetanári, valamint karvezetői képesítéssel. (Oklevelének száma: 597/1944)

A Zeneakadémián többek között Ádám Jenő, Bárdos Lajos és Vásárhelyi Zoltán növendéke volt.

Munkássága

Budapest ostroma előtt 1944-ben nagymamájával, édesanyjával és húgával Linzbe menekültek, ahol nyelvtudásának és zenei végzettségének köszönhetően a helyi zeneiskolában állást kapott. Így tudta eltartani a család női tagjait a háborús években.

A háború után rövid ideig a pest-lőrinci kereskedelmi iskolában tanított. Ekkor a család egy ismerőse hívta fel a figyelmét arra, hogy Jászberényben pedagógusokat keresnek a tanítóképzőbe, ahová jelentkezett, és fel is vették 1948 augusztusában. Munkahelye ezt követően nyugdíjazásáig a jászberényi Tanítóképző Intézet volt. Itt ismerte meg Kopácsy Bélát, akivel 1949. július 16-án házasságot

kötött. Házasságukból egy gyermekük született, Kopácsy Zoltán 1950. június 3-án.

A tanítóképző 1959-től felsőfokú intézménnyé vált (Felsőfokú Tanítóképző Intézet), így 1959. július 1-től mint főiskolai docens, énektanár, kórusvezető, később művészeti nevelési tanácskezelő dolgozott tovább.

Kopácsy Béláné fiatal korában

Az első években a tanítóképzőben, szolgálati lakásban laktak férjével és fiával, így nem csak intézeti ének-zene oktatóként, hanem intézeti nevelőtanárnaként is tevékenykedett.

Abban az időben nagyon népszerűek voltak a kórushangversenyek, amelyeken vezetésével a tanítóképző kórusai több hazai városban is felléptek, és mindig szép sikereket értek el.

A Szolnok Megyei Néplap 1959 és 1972 között különböző zenei rendezvények kapcsán több lapszámában is megemlítette Kopácsyné nevét. Az alábbiakban példaként néhányat felsorolunk:
- Karnagyi találkozás Szolnokon 1959 februárjában, ahol a tanítóképző kis kórusával lépett fel.

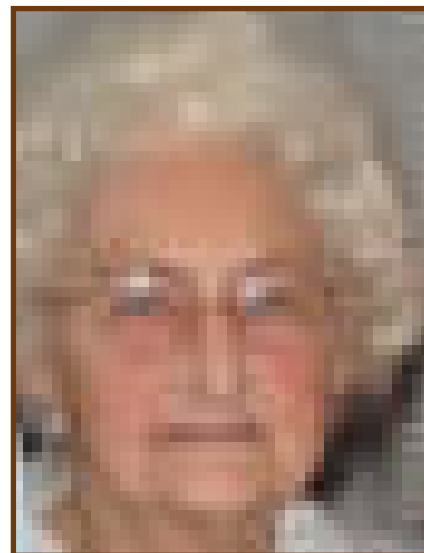
- Liszt Ferenc emlékestet rendezett.

- Egy szovjet irodalmi est alkalmából az általa vezetett kórus szovjet dalokat énekelt.

- Az intézeti napok ünnepélyes záróaktusáról számolt be az újság, amelyen zongorakíséretével gyönyörködtette a résztvevőket.

- Az intézet tanítóknak szánt, évenkénti továbbképzésén, amely az iskola-ügy valamennyi területét érintette, az „Énekórak változatos tervezéséről” tartott előadást.

- A híres népdalénekes, Almási Klára egy interjúban büszkén mesélte, hogy egykor Kopácsy Béláné tanítványa volt. Klára, aki sokat tett Újszász zene kultúrájáért, mint tanár, mit népdal- és operetténekes. Munkásságáért Pro Urbe díjat kapott. A művészről nemcsak hazánkban, de külföldön is komoly sikereket ért el.

Kopácsy Béláné idős korában

Kopácsy Béláné 1977. december 1-jén ment nyugdíjba. Nyugdíjasként még 1989. október 1-ig dolgozott tovább a jászberényi Palotásy János Zeneiskolában.

2009. június 28-án, Budapesten fejezte be földi pályáját.

Hamvainak nyughelye Budapesten, a XIV. kerület Zoborhegy utcában lévő Regnum Marianum Plébánián van.

Méltatása

Fia, Kopácsy Zoltán visszaemlékezése: „Volt egy saját zongorája, délutánonként sokat gyakorolt, skálázott, állandóan fejlesztette tudását. Az énekkarokkal sokat utazott és díjakat nyertek. Egyszer a Magyar Rádió 6-os stúdiójában is felléptek, engem is elvitt, láttam a piros lámpát felgyulladni a felvétel kezdetekor. Mindig voltak énekes magántanítványai, még 70 éves kora után, a zeneiskolai munka befejezése után is. Színházba, hangversenyekre haláláig rendszeresen járt. Egész életében nagyon szeretett kirándulni, mindent kipróbált. Debrecenbe utazott repülőgéppel, abban az időben, amikor még volt ilyen járat. Legutoljára a Westend fölötti léggömbbel is felemelkedett. (Ez most a Városliget fölé emelkedik.)

A 60-as évek elején volt egy különösen tehetséges és jó közösség. Kindert Ferenc, talán Rozsinszky Andor, Marik Mihály voltak a legismertebbek köztük, akikkel Mohácsra mentünk kirándulni, az akkor még létező gőzös hajójárral. Budapesten a hidak alatt lehajtották a kéményt, a szendvicsek kormosak lettek.

Kindert Feri harmonikázott. Délben indult a hajó, éjjelre értünk le. A teher-vasútállomáson töltöttük az éjszakát, jó hangulatban.”

Gledura Lajosné visszaemlékezése:

„Az ének-zene tárgyakat Kopácsy Béláné Ernőfy Lilla tanárnő tanította.

Ha visszaemlékszem képzős koromra, talán a legdominánsabb emléke, hogy milyen sokat énekeltünk. Nemcsak az órákon, hanem azon kívül is. Csodáltuk Lilla nénit. Bánásmódját, titkait próbáltuk megfejteni. Nagy műveltségét finom leheletnyi iróniával átszőtt stílusban közvetítette számunkra. Halk, tudatosan visszafogott hangjával szigorúság nélkül is biztosította a figyelmet, s példát mutatott, hogyan lehet megkímélni egyik legfontosabb pedagógiai eszközünket, a hangereőnket, hangszínünket. A kórusműveket hosszú ideig gyakoroltuk, de soha nem volt unalmas. Egy-egy fellépés lehetősége célként lebegett előttünk. Tanáraink törődése áthatotta mindennapjainkat tanóráinkon és azon kívül is. Falujárások vagy más iskolán kívüli elfoglaltságok alkalmával legtöbbször a Kopácsy házaspár kíséretében mentünk. Ezek az időtöltések pedig nemcsak csasztuskák énekléséből álltak, mint gondolják sokan arról az időszokról, hanem minden szavukból, cselekedetükből a kultúra áradt felénk. Ha például várni kellett egy járműre, olyan kitalálás játékot játszottak velünk, amely az általános műveltségünket növelte, vagy viselkedésbeli rejtett illemtant tartalmazott. Mind ezek kellemes érzelmeket keltettek bennünk, s a ragaszkodás, a bizalom légkörében jól éreztük magunkat.”

Befejezésül

Jómagam csaknem minden nap láttam Lilla nénit a Tanítóképző Intézetben mikor, mint leánygimnazistákat néhány évig oda helyeztek bennünket. Gyakran láttuk őt különböző ünnepek alkalmával a díszteremben, mikor kórusát vezényelte. Szépségével, szerénységével ránk, akkori gimnazistákra is nagy hatással volt. Elmondhatjuk, hogy Kopácsy Béláné emberek százait örvendeztetette meg kiválóan képzett kórusaival, és remekül adta tovább hazánk zenei kultúráját.

Igaz nem városunk szülötte, de annál inkább megérdemli, hogy ne feledjük áldozatos munkásságát, és ezennel megköszönjük neki azt. Őrizze ez az írás a régmúlt időket, amikor még közöttünk lehetett.

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató

Források

Gledura Lajosné: Diákéveink a Tanítóképző Intézetben. In: Jászsági Évkönyv, Jászberény, 2015. 203–218.

Szolnok Megyei Néplap következő számai: 1961. május, 1962. február, 1964. április, 1972. június 2017. október

Kopácsy Zoltán Béla ny. villamosmérnök írása és fotói

Emlékezés Fülöpszállás 100 éve alakult polgári iskolájára

„Ha a polgári iskola eredeti feladatát, célkitűzését akarjuk vizsgálni, vissza kell mennünk gondolatban egészen gróf Széchenyi Istvánhoz, aki elsőnek hangoztatta nálunk az állampolgári nevelés szükségességét. Ezt a gondolatot valósították meg báró Eötvös József és – különösen – Csengery Antal, akit méltán nevezünk a polgári iskola atyjának. Ő tervezte ezt az iskolatípust, hogy ez erős gyakorlati iránya mellett olyan polgárokat neveljen, akiknek általános műveltségük is van, de széles látókörük is, nemzeti öntudatuk is. ... Nem hivatalnokokat akart tehát neveltetni, a mint azt neve, a „polgár” szó is mutatja.” (1934/35. évkönyv)

„Fülöpszállás község közönsége a kultúra iránti szeretetének méltó kifejezést adott, amidőn néhány szülő kezdeményezésére elhatározta, hogy helyben polgári iskolát állít.” (1929/30. évkönyv) 1925. március 8-ra az érdeklődő szülőket értekezletre hívták a községházára. Somogyi József református lelkész és dr. Csaplár Vilmos főjegyző a szülők iskola felállítására irányuló törekvését mindenben támogatták és segítették. Müller Mihály helybeli izraelita kereskedő írta össze a fogékony szülőket. Meggyőző agitációjának köszönhetően sokan megjelentek. Csaplár Vilmos vázolta a polgári iskola kulturális és gazdasági jelentőségét, elmondta, hogy az iskola felállítása csak úgy lehetséges, ha a szülők mindenben támogatják az iskolát, mert egyelőre állami segítségre nem számíthatnak. Somogyi József református lelkész tájékoztatta a jelenlévőket az iskola jellegéről, szervezéséről, a tandíj fizetéséről és a tanárok alkalmazásáról. Az iskola felállítását magán jelleggel egyhangúan elfogadták. 1925 júniusban 33 szülő egy nyilatkozatban a felállítandó polgári iskola költségeinek fedezésére tanulónként kettő millió korona tandíj fizetésére kötelezte magát. Augusztus 24-én tartott szülői értekezleten eldöntötték, hogy a polgári iskolát társulati jelleggel szeptember 8-án megnyitják. Ebben a tanévben az I – II. osztályt 45 tanulóval indították. Az I. osztályba csak a 9. évet betöltött, de 12 év alatti gyermekeket vettek fel, akik az elemi iskola negyedik osztályát már sikeresen elvégezték. Az iskola első igazgatója Molnár Ödön lett, a tanítók: Móricz Eszter és Molnár Ödöné, Somogyi József és Németh Sándor

Az egykori polgári iskola

óraadók voltak. Molnár Ödön helyett 1926 áprilisától Gubacsi Gábor református segédlelkész végezte az igazgatói teendőket.

ráció után szív működése elgyöngült és éjjel után ½ 1 órákor elhunyt". (Olvasható az iskola 1932/33. évkönyvében.)

Moór Jakab igazgató a tantestület négy tagjával és a végzős leányokkal

1926/27-ben már három osztállyal, 81 fős tanulólétszámmal indult a tanév, ebben az évben óraadók Dapsy Béla, Dapsy Béláné és Velich István.

1927/28-ban községi jelleggel, 96 tanulóval folytatta működését. 1928. március 1-től az iskola új igazgatója Moór Jakab lett.

Az 1928/29-es tanévben állami irányításúvá vált, a tanárokat az állam fizette és nevezte ki, de a dologi kiadások fedezéséről továbbra is a község gondoskodott. A tanári kar tagjai: Moór Jakab igazgató, K. Makay Irén, Nagy Ibolya, Szombathy Ilona, Tóth Ida, Velich Istvánné (Móricz Eszter) és Velich István óraadó, okleveles gazda voltak.

A következő négy tanévben ugyanilyen módon működött, 90–100 fős tanulólétszámokkal. 1933. május 25-én 34 évesen elhunyt K. Makay Irén helyettes tanár, a II. osztály osztályfőnöke, aki rajzot és kézimunkát tanított. „Május 24-én déli 1 óráig tanított, és Kecskeméten ope-

1933/34-ben a református egyház vette át az I. osztályt, második osztály

Árva József igazgató és felesége

nem indult, a III. és IV. osztály állami kezelésben maradt. Őket mindössze három fő tanította: Moór Jakab igazgatón kívül Kállayné Tóth Ida és Velichné Móricz Eszter.

1934/35-ben az I. II. osztály társulati (igazgatója Moór Jakab), a IV. osztály

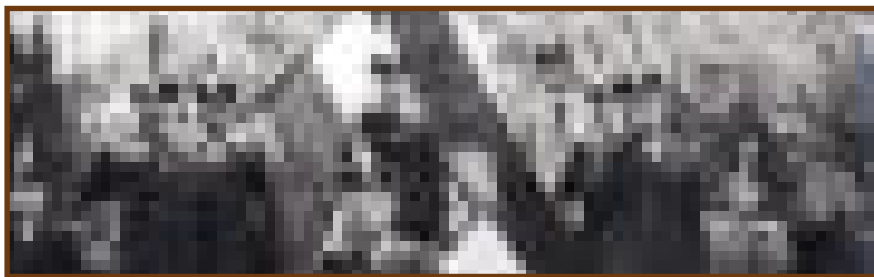
állami jellegű lett (igazgatója Árva József). Ekkor a tanulólétszám 105 fő volt. 1935-től tíz éven át társulati iskolaként működött 150–200 fős tanulólétszámmal. Ennek megfelelően a tanári kar is jelentősen bővült. Az 1935/36-os tanévtől Árva József az igazgató, a tanárok a következők: Hajós Ilona, Szabó János, Tegzesné Hajdú Margit, Vizi Albert (két évig 1938–40-ig igazgató), Poór Gyula, Ráth Klára, Somogyi Irma, Bereczki Imre, Kószó Lujza, Keresztes Éva, Maurer Margit, Ander Lászlóné Takács Ida, Német László, Hargitai Lajos, Bagi Antal, Papp Ilona, Nagy Margit, Szabó Endre Bordás Imre, Lévy Antalné Hoffer Jolán, dr. Emresz Károly. Többen közülük az állami elemi népiskola tanítójaként óraadók voltak, mások helyettes tanárként dolgoztak.

„...Minden tekintetben kifogástalan neveléket csak a szülői ház, az iskola és az egyház egyetértő, összefogó munkája nevelhet szeretettel és szí-

gorral!” - írták az iskola 1935/36-os évkönyvében, mint az intézmény nevelési elvét. Ebben a munkában a tanárok mellett fontos szerep jutott a hitoktató lelkeseknek. Így Szőke József, Fekete Lajos református, Brunári Ferenc, Kürthy István és Verner Kornél római katolikus és Wollner Dávid izraelita hitoktatóknak.

1940-től Bakó Lászlóné, Csernay Ilona lett a megbízott igazgató. Mennyeiségtant, fizikát és németet tanított.

Mindvégig körzeti iskola volt, a környék számos településéről fogadott diákokat. Legtöbben Szabadszállásról és Soltszentimréről, de még Izsákról, Csengődről is jártak ide.

Cserkészek tisztelegése a Hősök szobra előtt

Hajós Ilona tanárnő

Tegzesné Hajdú Margit tanárnő

Konfirmandusok a Hősök szobránál

Mint a bevezetőben írtam, tandíjat kellett fizetni, ezért sok tehetséges, de szegény szülők gyermeke nem járhatott ide (nekik csak a két évis-méltó osztály maradt). A tandíjak összegének megállapításánál figyelembe vették a családok anyagi helyzetét és a diákok tanulmányi előmenetelét. Így a kitűnők tandíjmentességet kaptak, a legszegényebbek pedig a legalacsonyabb összeget 10–15 pengőt, míg a módosabbak 50–60 pengőt fizettek évenként. A növendékek sorából kiemelkedett a fülöpszállási Molnár Etelka, aki négy éven át kitűnő minősítéssel végzett. Később az általános iskola nagy tiszteletben álló, magyar-történelem szakos tanára, majd évtizedeken át igazgatóhelyettese lett.

Az iskolában nem sokkal indulása után megalapították a „Toldi” fiú-sportkört Velich István vezetésével. Ez az iskola fennállásának ideje alatt folyamatosan működött, csupán vezetői váltották egymást. Tornaterem nélkül, hiányos sportfelszerelés mellett is intenzív sportélet zajlott. 1928 szeptemberében már 51 tagja volt, 1929. május 15-én 12 taggal megalakult a „365. számú Kötöny Cserkész Csapat”. Ideiglenes vezetője Kállay István lett.

Ugyancsak 1929-ben kezdte el működését a „Petőfi Sándor” ifjúsági önképzőkör Velichné Mórincz Eszter vezetésével. Versenyszavattal, felolvasással, szabad előadással, színdarabok bemutatásával, énekléssel, rejtvényfeladatok készítésével és

Lányok szabadgyakorlata az iskola udvarán

Végzős lányok

megfejtésével, és mindezek bírálatával foglalkoztak.

1932-ben megalakult a „Dobó Katalin” leányiskolai sportkör 22 taggal. Vezetője Kállayné Tóth Ida lett.

1935/36-ban a „Petőfi Sándor” önképzőkör vezetője Csaplár Katalin lett, a „Dobó Katalin” sportkört ugyancsak ő vezette. A cserkészcsapat megfelelő szervező hiányában ettől az évtől már nem működött.

1937/38-ban rendkívüli tárgyként az egységes gyorsírás fogalmazási részét tanulta 18 növendék, a német társalgási tanfolyamon 26 tanuló vett részt. Az önképzőkörbe már 48-an jártak. Ifjúsági Vöröskereszt alakult Hajós Ilona tanárnő vezetésével, 43 fő rendes, és 66 fő rendkívüli taggal. Az egyesület két ünnepélyt szervezett a tanévben. Mikulás napot és anyák napját, amelynek bevételéből hasznos ajándékokat vásárolt szegény sorsú tanulók részére. 1938. május 8-án leplezték le Herpai Vilmos (a községháza építtetőjének) emléktábláját, a polgári iskola szervezésében megrendezett Kiskun nap keretében. (Ma is látható a községháza lépcsőházában).

Végzősök 1937-ben

Fontos szerepet játszott az iskola életében a valláserkölcsi és hazafias nevelés, valamint a zászlókultusz. Nagy gondot fordítottak a hitoktatásra, a tanítást minden nap vallásos fohással kezdték és végezték. A növendékek nemcsak vásár- és ünnepnapokon, hanem a mindennapi reggeli istentiszteleteken is részt vettek tanári vezetéssel, régi fülöpszállási szokáshoz híven. „A tanítási órák munkájában, az

iskolai ünnepélyek hangulatában kifejezésre juttattuk a hazafiasság gondolatát”. (1935/36. évkönyv) Hazánk nagyjait követendő példaképpül állították a tanulók elé. Megemlékeztek a limanovai hősről, a Pázmány Péter Tudományegyetem háromszáz éves évfordulójáról és a trianoni gyásról. A zászlókultusz is a hazafias nevelést szolgálta. A tanévnyitó istentiszteletek után a magyar zászló előtt tisztelegve vonultak el a diákok. Zászlókkal díszítették a tantermeket hazafias és egyéb ünnepélyeken. Az ünnepségekre zászló alatt vonultak, tornaünnepélyeken zászlós gyakorlatokat végeztek.

1948. június 15-én a polgári iskola 18 végzős tanulója elballagott és megkapta bizonyítványát. Ezzel – a nyolc osztályos általános iskola országos bevezetése nyomán – megszűnt ez az 1925 óta működő iskolatípus Fülöpszálláson.

Varga Istvánné magyar-történelem szakos tanár

**„Elhurcolva – távol
Jászberénytől.”
Jászberényi születésű
hadifoglyaink a szovjet
lágerek fogságában
2. rész**

*„az emberi öntudat alapja az emlékezet,
a nemzeti öntudaté a történelmi emlékezet”*

Babits Mihály

Ez a második része annak a háromrészes tanulmánysorozatnak, amely a fogságba esett jászberényi születésű katonák történetéről szól, akik a szovjet lágerekben szenvedtek hosszabb-rövidebb ideig. A kutatók számára egy nagyon kedvező helyzet állt elő, amikor a Magyar Nemzeti Levéltár és az Orosz Állami Hadilevéltár (RGVA) 2019. április 8-i megállapodása alapján a magyar állam megvásárolta a II. világháború alatt a Vörös Hadsereg által foglyul ejtett, internált, és ezt követően a Szovjetunióban hadifogolyként nyilvántartott magyar nemzetiségű személyek (katonák és civilek) úgynevezett nyilvántartó kartonjait (oroszul: учётная карточка). De nemcsak megvásárolta, hanem a magyar állam digitalizál-

ta, sőt egy segédprogramot mellékelte – cirill betűk magyarrá fordítását segíti –, és így mindenki számára kutathatóvá tette. Ez az adatbázis szolgálta a mostani tanulmányunk alapvető forrását.

Ebben a tanulmányban nem részletezzük a szovjet kényszermunka táborrendszer kialakulásának történetét. Csak egyetlen gondolatot engedjen meg a kedves olvasó. „A Gulág létrehozása, ártatlan emberek millióinak kényszermunkatáborokba kényszerítése a huszadik század egyik legsúlyosabb tragédiája. Amikor 1917. november 7-én a bolsevikok hatalomra jutottak Oroszországban, ellenőrzés alatt akarták tartani mindazokat, akiket származásuk, politikai meggyőződésük, hitük, anyagi helyzetük, képzettségük miatt «a nép ellenségének» minősítettek. Ennek két legfontosabb eszköze az elszigetelés és a kényszermunka volt”. A sztálini diktatúra első számú célja a munkaerőhiány biztosítása volt. A világháború kirobbanása után ezért léptették életbe a Szovjetunió Népbiztosok Tanácsának 1941. július 1-jén kiadott, azt a hírhedt határozatát, amely a hadifoglyoknak munkatáborokban végzendő kényszermunkájáról szólt. (lásd további részletet a *Magyar hadifoglyok a Szovjetunióban*, 2006. könyvben.) Ezt a rendeletet alkalmazták a háború teljes időtartama alatt, és az utána következő években is több millió külföldi állampolgárra, akik hadifogságba estek.

Az oroszoktól megvásárolt adatbázis 681 955 magyar hadifogoly és internált személy nyilvántartó kartonját tartalmazza. Ebből gyűjtöttük ki a jászberényi születésű katonákra vonatkozó adatokat. Az eredeti kartonok egy-egy hadifogollyal kapcsolatban 19 különféle adatot tüntettek fel. A kartonokon a személyi adatok mellett a fogságra vonatkozó bejegyzések is szerepelnek, mint például a fogságba esés helye és időpontja, melyik hadifogolytáborban tartották fogva, mettől meddig. Ha a katona elhalálozott, akkor rögzítették annak időpontját és az eltemetés helyét. Fontos leszögezni, hogy a kartonokat a munkatáborokban rögzítették orosz (cirill) betűkkel. A fogva tartók, akik felvették és kitöltötték a kartonokon az adatokat, nem voltak túl képzettek és így a bemondott magyar családneveket cirill betűkkel hibásan írták, ezért a személy családnevének utóla-

Az egy nyitott kérdés, hogy ez az adatbázis tartalmazza-e a „malenkij robot”-ra elhurcolt ártatlan polgári személyeket. Egy kiváló történészünk – Romsics Ignác – tanulmányából idézve, a megvásárolt adatbázisban közel 100–120 ezer lehet a polgári személy. Jászberény viszonylatában csak 32 polgári személy kartonját tudtam beazonosítani. Ez továbbra is egy nyitott kérdés, amire ebben a tanulmányban nem tudok választ adni. Továbbá számolnunk kell azzal a ténnyel, hogy a témával már foglalkozó történészek tapasztalatai azt ajánlják, hogy erős forráskritikával kell kezelni a szovjet dokumentumokat. A foglyok adatait néhány kivételtől eltekintve akkor vették fel, mikor a hadifogoly

Ez az első kézen fekvő kérdés, hogy hol, melyik országban, melyik településen, és mikor estek fogságba katonáink. A történelemből tudjuk, hogy 1941. június 26-án üzent hadat Magyarország a Szovjetuniónak. Két nap múlva, június 28-án lépték át a Kárpátokban a szovjet határt a katonák. Az első jászberényi születésű magyar katona *Bathó Pál* (született 1915-ben) volt, aki elsőnek esett orosz fogságba a mai Ukrajna területén Pervo Majszk közelében, és a 292. láger 9-es részlegébe került. Ez közel 865 km-re van a magyar határtól. Hét évvel(!) később szabadult a hadifogságból.

További kézenfekvő kérdés, hol is raboskodtak a hadifoglyaink. A kartonok erről is sokatmondóan beszélnek. A 852 fogoly több mint 170 (!) lágerben raboskodott. Ezek döntő része munkatábor volt, ahol keményen kellett dolgozni, de voltak olyanok, akiket politikailag megbízhatatlan személynek minősítettek, és ők a SZU Belügyminisztérium különleges táborába kerültek, ezek döntően büntető táborok lehettek. Arról sajnos a kartonok nem „beszélnek”, hogy mit vétettek, és miért kerültek oda. A dolgozni nem tudó foglyok különleges (láger) kórházakba kerültek, ahol „ápolták” őket. A következő

Bibliography: Literature Cited		
1. Smith, J. D.	1985	Smith, J. D. 1985. The effects of temperature on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 163: 123-128.
2. Jones, A. B.	1987	Jones, A. B. 1987. The effects of pH on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 165: 234-239.
3. Brown, C. E.	1989	Brown, C. E. 1989. The effects of oxygen concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 167: 345-350.
4. White, R. L.	1991	White, R. L. 1991. The effects of salt concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 169: 456-461.
5. Green, S. M.	1993	Green, S. M. 1993. The effects of light intensity on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 171: 567-572.
6. Black, T. A.	1995	Black, T. A. 1995. The effects of carbon dioxide concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 173: 678-683.
7. Gray, P. H.	1997	Gray, P. H. 1997. The effects of nitrogen concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 175: 789-794.
8. Hall, K. J.	1999	Hall, K. J. 1999. The effects of iron concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 177: 890-895.
9. King, L. M.	2001	King, L. M. 2001. The effects of zinc concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 179: 901-906.
10. Lee, N. O.	2003	Lee, N. O. 2003. The effects of copper concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 181: 1012-1017.
11. Park, S. Y.	2005	Park, S. Y. 2005. The effects of manganese concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 183: 1123-1128.
12. Kim, H. J.	2007	Kim, H. J. 2007. The effects of cobalt concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 185: 1234-1239.
13. Kim, H. J.	2009	Kim, H. J. 2009. The effects of selenium concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 187: 1345-1350.
14. Kim, H. J.	2011	Kim, H. J. 2011. The effects of tellurium concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 189: 1456-1461.
15. Kim, H. J.	2013	Kim, H. J. 2013. The effects of vanadium concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 191: 1567-1572.
16. Kim, H. J.	2015	Kim, H. J. 2015. The effects of molybdenum concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 193: 1678-1683.
17. Kim, H. J.	2017	Kim, H. J. 2017. The effects of niobium concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 195: 1789-1794.
18. Kim, H. J.	2019	Kim, H. J. 2019. The effects of hafnium concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 197: 1890-1895.
19. Kim, H. J.	2021	Kim, H. J. 2021. The effects of tantalum concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 199: 1901-1906.
20. Kim, H. J.	2023	Kim, H. J. 2023. The effects of tungsten concentration on the growth of <i>Salmonella typhimurium</i> in a nutrient broth. <i>Journal of Bacteriology</i> 201: 2012-2017.

táblázatban azokat a táborokat tüntettük fel, ahol jász hadifoglyaink nagy számban raboskodtak. Feltüntettük a munkatáborok helyét, és azt, hogy az akkori Szovjetunió melyik tagköztársaságához tartoztak. Ezek alapján a „Google Maps” alapján bárki be tudja azonosítani ma is.

Hol helyezkedtek el a szovjet hadifogoly-táborok?

Talán a legnehezebb feladatok egyike, összeállítani, és a már megszűnt Szovjetunió térképén bemutatni, hogy hol, hány helyen raboskodtak hadifoglyaink. A magyar állam által megvásárolt nyilvántartó kar-

az eredeti orosz kartonok alapján készültek.

Mindenkiben rögtön felvetődik a kérdés, mi volt a konkrét oka ennek a hosszú rabságnak. Valami bűnt követtek el, vagy csak rosszkor voltak rossz helyen. Vagy miután munkatáborokban keményen dolgozni kellett, és olyan szaktudással rendelkeztek, amire nagy szükség volt. A legvalószínűbb az lehetett, hogy kellett a férfi munkaerő, az orosz katonák a fronton harcoltak, a hátrszági ellátás biztosításához tömeges és ingyenes munkaerő nagyon kellett. A hosszú fogva tartás okaira a hadifogoly kartonok nem adnak választ.

Közel 450 jászberényi katona – a fogságba esettek közel a fele – töltött több mint két évet az orosz lágerrek fogságában. A következő táblázatban azoknak a katonáknak a nevét gyűjtöttük össze, akiket több mint öt évig tartottak fogságban.

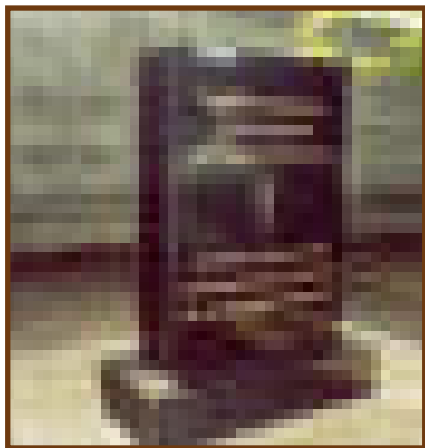
Akit a legtöbbet, több mint 9 évet (!) a lágerben tartottak fogva, az Szabó József.

A kartonja alapján polgári személy volt, de a nagy kérdés, mit vétett, hogy ilyen hosszú időre zárták, kényszerítették kényszerszermunkára. Szabadon bocsátása sem volt egyszerű, külön pecsételték be „átadták jegyzőkönyv szerint Csap állomáson a magyar

148/23 GULÁG tábor, Krasznodar

Emlékeztetve az utókort, és megőrizve az itt szenvedő hadifogoly katonáink emlékét, sok egykori táborhelyen a magyar kormány emlékművet állított fel. Az egyik a hírhedt 148-as számú munkatábor. A fogolykartonok alapján 36 fő volt fogságban. Nézzük mit írtak erről az orosz dokumentumok: „A 148 sz. Krasznodar hadifogolytábor, Krasznodari régió, Oroszországi SZSZSZK 1943.10.29-1950.01.12 helyi állótábor, 1943.11.06-tól fronttábor (Észak-kaukázusi front), 1944.10.05-től termelési tábor. A táborban német, román, magyar, olasz hadifoglyokat tartottak fogságban.”

148/3 Gulág tábor, Krasznodar

tonok jó adatforrások voltak ennek a feltérképezésére. Az adatgyűjtés után szinte hihetetlen, hogy hadifoglyaikat – jászberényi születésűek – a hatalmas szovjet (orosz) területeken mennyi táborba osztották szét.

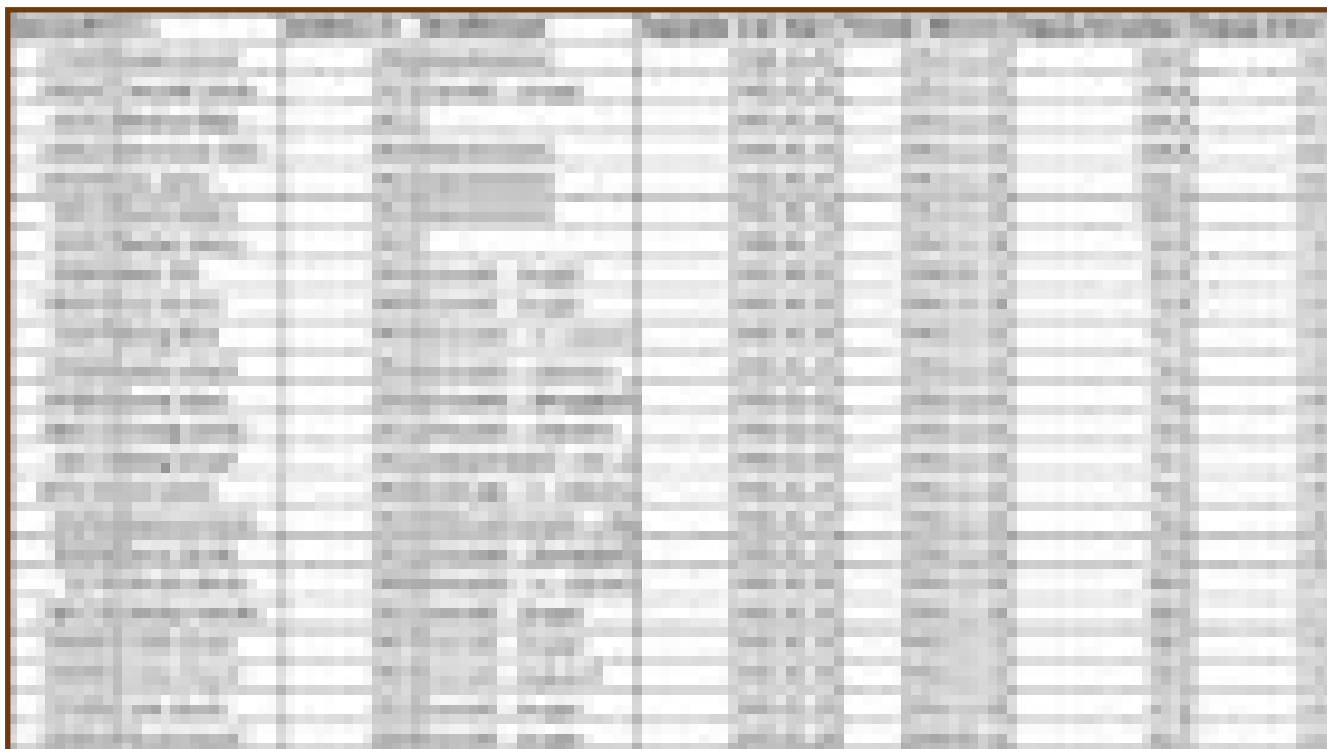
Gulág táborok a Szovjetunióban

Forrás: Internet

Hadifogságban eltöltött idő

Külön táblázatban foglaltuk azok neveit és mellékeljük, akik több mint öt évet szenvedtek fogságban. Az adatok

kormány képviselőjének Ladvánszky rendőr őrnagynak”. Ladvánszky Károly rendőrőrnagyot 1953 augusztusában nevezték ki az Országos

Rendőrkapitányság osztályvezetőjének.

Jászsági települések hadifoglyainak a száma

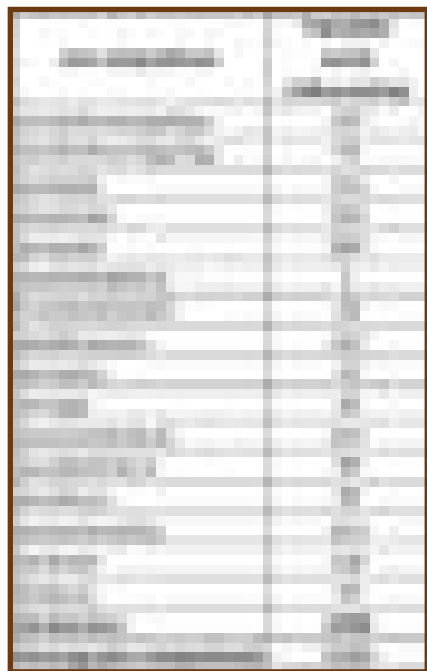
Ahogy a rövid kis tanulmány elején már említettem, csak a jászberényi születésű hadifoglyokkal kapcsolatosan dolgoztam fel a rendelkezésre álló

jászsági kapcsolattal. Mellékelem azt a táblázatot, amely azt mutatja hány Jászságban született személy kardonja található meg az adatbázisban.

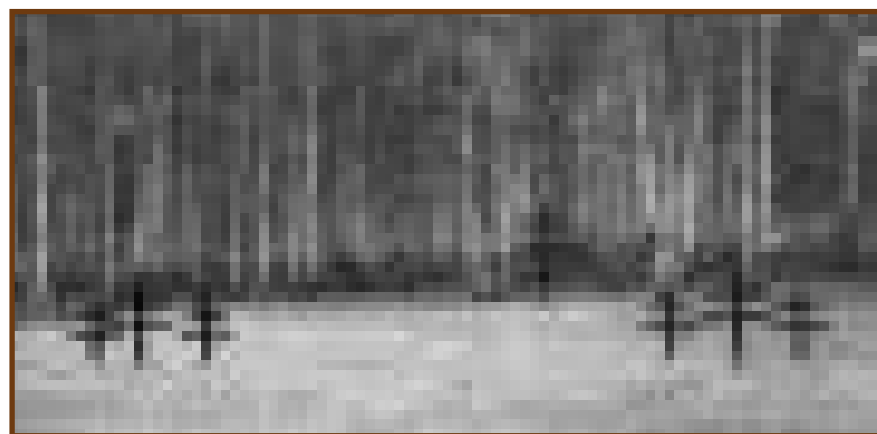
Fontos, még azt is megjegyezni, hogy a nagyméretű adatbázisból való lekérdezés során azok is szerepelnek, akik a Jászság településein estek fogságba.

A háborút és a fogságot túlélők hazatérésének körülményei

Már említettük két nagy átmeneti elosztó foglyotábor volt, mindkettő a mai Romániában található, ahonnan a foglyokat repatriálták hazájukba. Az egyik Erdélyben *Máramarossziget*, a másik pedig *Foksány* (románul *Focșani*, németül

foglykartonok adatait. Az összesen megvásárolt 682 ezer hadifoglykartonból közel 3100 személy rendelkezik

Magyar foglyok emlékműve. Bolsoj Isztok - 3. számú fémfeldolgozó, 314. számú láger

Hadifoglyaink szenvedését megörökítő emlékművek

Nagyon fontos, hogy az utókor hogyan emlékezik a háborús hőseikre. Habár az ukrán-orosz háború miatt szinte már nincs lehetőség megkeresni felmenőik emlékhelyeit – ennyi idő távlatából már ők is, nagyapák és dédnagymamák – felkutatni, de fontos emléküket megőrizni az utókornak.

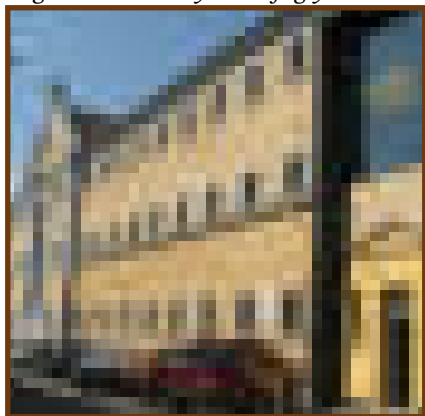
Fokschan) volt, amely a Moldova és a Havasalföld határán található település.

Mindkét tábor az NKVD (Belügyi Népbiztosság) felügyelete alatt állt. A Szovjetunióba menő hadifogoly szállítmányok mintegy 70 %-a áthaladt ezeken a foglyotáborokon. A korabeli beszámolók szerint borzasztó rossz volt az ellátás, különösen 1944.

november és 1945. január közötti időszakban. Abban az időben közel 1516 000 fogoly tartózkodott a táborban. A későbbi kutatások alapján napi ellátás húsból 9 gr, húskonzervből 20 gr, míg zöldségekből 38 gr. volt a napi fejadag (az ún. Szemjogyin féle jelentés). Szerepel ebben a jelentésben, hogy az egyik Jászberényből érkező szerelvény foglyai egész úton csak egyszer kaptak meleg ételt. Nem volt megfelelő ivóvízellátás és fűtetlenek voltak a vagonok. A borzalmas körülmények miatt nem csoda, hogy nagyon sokan – senki nem tudja a pontos adatokat – az út alatt veszítették életüket.

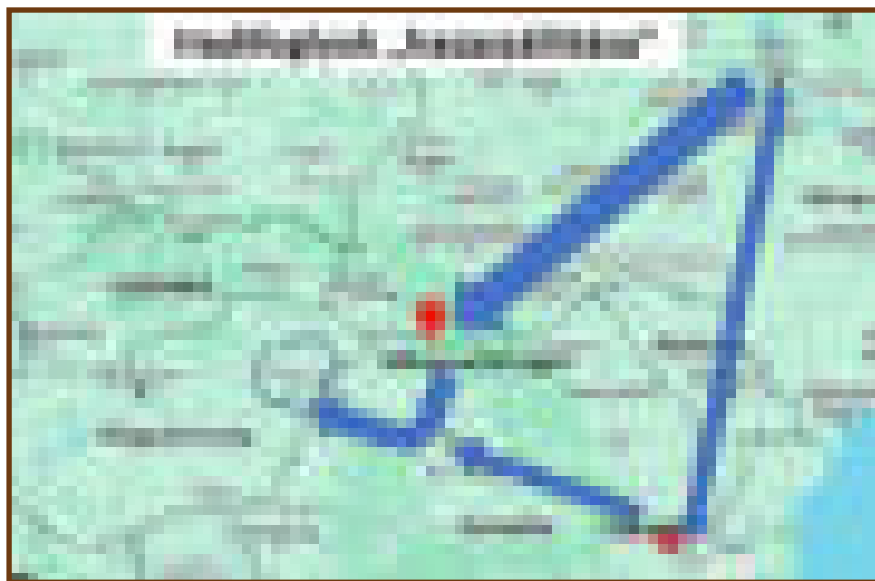
Lágerekben elhunyt hadifoglyaink

Börtönmúzeum Máramarosszigeten

Elhunyt katona hőseinkről írni mindig a legfájdalmasabb dolog. A tanulmány elején már rögzítve lett, hogy csak a megvásárolt hadifogoly katonok képezték a kutatásom alapját és a Jászberényben születettekre koncentráltunk. Több történész tanulmányát olvasva, azt egybehangzóan állítják, hogy egy foglyul ejtett katona a kijelölt foglytáborába való érkezésig – amikor is adatait rögzítették – a rossz élelmezés, a téli időjárási viszonyok, a fertőzések, betegségek és még számos ok miatt közel 20–25 %-uk meghalt. Borzasztó dolog így leírni, de ezek a kegyetlen tények. Ha valahol nincs helye a statisztikának, akkor itt semmiképpen, hiszen egyet-

len elhunyt fiatal katonát is gyászolta felesége, gyermekei és szülei. Az adatbázisból kigyűjtve a lágerekben 86 fő hadifogoly elhalálozását rögzítették a szovjet hatóságok. Erre minden olvasó azonnali válasza az, hogy ennél sokkalta több az elhunyt

hadifogoly. Ha a 682 ezres adatbázist vesszük, akkor a Jászberénnyel valamilyen kapcsolatban lévő – itt született, itt élt és főleg itt estek fogságba – elhunyt hős katonáink száma 104 fő.

Végezetül a tanulmány sorozat befejező harmadik részében majd azt próbálom bemutatni, hogy Jászberény felszabadítása jelentős polgári

áldozatokkal is járt. 1944 novemberében nagyon kemény harcok folytak a német és a szovjet csapatok között és ezekben a napokban sok ártatlan jászberényi család halt meg. Előzetesen csak annyit, hogy több mint 100 polgári személy és ezen belül közel 20 gyermek vesztette életét.

Metekó Béla helytörténeti kutató

Források:

A foksányi foglytábor román és szovjet forrásokban. Háromszék lap 2021. november 5. Bognár Zsolt: Hadifogoly gyűjtőtáborok

Magyarországon ELTE BTK 2001. (Ph. D. disszertáció)
<https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/szovjet-taborok-magyar-foglyai>
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/00475_1953_ORK_T%C3%9CK.pdf
https://www.gulag.hu/wp-content/uploads/2022/02/Bogn%C3%A1r-Zsolt%C3%A1n_Muskovics-Andrea-Anna-GULAG-GUP-VI-Magyarok-a-szovjet-l%C3%A1gerbiro-dalomban-GKNT-2021.pdf
<http://doktori.btk.elte.hu/hist/varga-eva/disszertvargaeva.pdf> (Utolsó letöltés:2024.01.27)
<https://kiadvanyok.neb.hu/asset/phpITVS-MQ.pdf> Magyarok szovjet fogságban

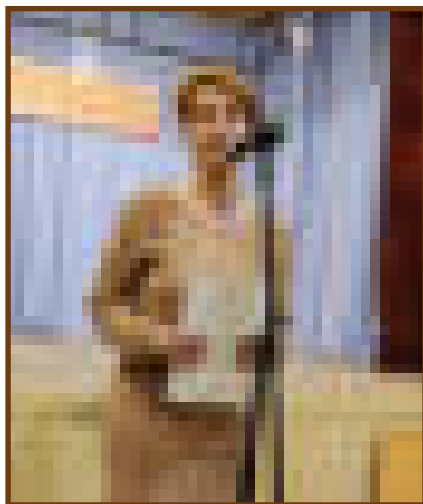

50 éves a Túrkevei Népi Díszítőművészeti Szakkör

A múltat felidézni, megőrizni, és általa a jövő generációnak bemutatni, átadni őseink tudását. Ezekkel a gondolatokkal jött létre 1975. február 10-én, 50 éve, a városi művelődési központban a Túrkevei Népi Díszítőművészeti Szakkör. Alapítója Szádvári Andrásné Sallai Margit, aki 16 éven át vezette a tagok munkáját, majd halála után Rácz Kálmánné, 2005-től pedig Nagy Istvánné Eszti néni lett a közösség vezetője.

Mivel is foglalatostkodnak az ügyes kezű szakköri tagok? Hát hímzéssel! A hímzés: kézimunka, népművészetünk egyik ága. Egyik kedves vajdasági ismerősöm, Papp László bácskossuthfalvi tanácselnök meghatározását kértem kölcsön: A Népi Díszítőművészeti Szakkör hímzői azok az asszonyok, akik a varrást „...mint a kézművesség egyik fajtáját művészi színvonalra emelték. Ők azok, kik egy 4 és fél centiméteres, fél miliméter vastag, fényes kis szerszámmal, a tűvel, szebbé teszik környezetünket. Öltöztetnek embert és házat egyaránt”. A hímzések a lakástextíleken, viseleteken megjelenő díszítmények, melyek a mindennapi életet és az ünnepeket varázsolják színesebbé. Régebben a családi élet jelentősebb eseményeihez, szokásaihoz hozzátartoztak a hímzett kiegészítők, nem volt példa arra, hogy ne jelenjenek meg szinte minden háznál. Sajnos a 21. századra ránehezedő globalizáció és a divat diktálta kívánalmak miatt ez visszaszorult, bár manapság reneszánszát kezdi éli a régihez visszanyúlni, és azt új köntösbe öltöztetve visszacsempészni a mindennapjainkba, a különbözőségünket, egyediségünket hangsúlyozva, az identitásunk erősítése érdekében. A kézimunkák színvilága és díszítőelemei nagyon gazdagok és sajátosak. Megismerve a hímzések stílusjegyeit, a hozzájuk tartozó mintakincseket, pontosan be tudjuk azonosítani, hogy melyik korszakban, melyik tájegység, néprajzi vagy nemzetiségi csoporthoz tartoznak. Fontos üzenetet hordoznak őseink életéről, azok mindennapjairól, szokásaikról, örömeikről, bánatukról. Egy-egy kézimunka megmutatja készítőjének kez ügyességét, ízlését, kreativitását, szorgalmát.

Tehát, a hímzés egyszerű eszközt igénylő, többnyire nők által végzett kézimunka. A mindennapi élet és a háztartás részére készítenek textileket, tárgyakat. Egyes lányok és asszonyok magas művészi fokra vitték ezt a fajta tevékenységet.

Bán Andrea etnográfus
Fotó: Petőné Fábrián Erzsébet

Gyerekkortól kezdve fontos része volt a lányok családi életre való felkészítésének. Gyakorlati célokon túl lelki haszna az aprólékos figyelem, pon-

odafigyelés a másokra. A kézimunka sikerélményt is adott. A globalizáció és a vele járó iparosodás megjelenésével a nagy üzemekben gyártott tömegcikk fokozatosan kiszorították a kézimunkát. A 20. század második felétől többnyire már csak dísz tárgyként fordul elő a lakásokban, mint csipke, díspárna, ruhakellék stb. Napjainkra a kézimunka elvesztette azt a közösségi háttérrel, amely nemzedékről nemzedékre öröklődött tudásátadást és közös kultúrát jelentette. Ezért érdemes megbecsülni a népi díszítőművészeti szakkörök értékmentő és értékteremtő tevékenységét.

A Túrkevei Népi Díszítőművészeti Szakkör megalakulásának két fontos célja volt. Az egyik, az hogy a hímzőkörti tagok megismerjék a magyarországi hímzések fajtáit, a másik pedig, hogy a köztudatba visszahozza a kunhímzést.

A szakkör alapítója, Szádvári Andrásné célul tűzte ki a kunhímzés újbóli felfedezésében és elterjesztésében rejlő lehetőségek felhasználását. Segítője és szakmai tanácsadója Fél Edit néprajzkutató és Fejér Mária tanárnő volt. Annak érdekében, hogy a régi mintakincset, és vele együtt a kun nép díszítőművészetének hagyományát feleleveníthessék, a múzeumok által őrzött kunhímzéses textilek mintáját összegyűjtötte, és lemásolta. Ezeket a mintákat a mai napig használják

A Túrkevei Népi Díszítőművészeti Szakkör tagjai
Fotó: Bán Andrea

tosság, kitartás, koncentráció, csön-
desség, emberi tulajdonságokra való
szoktatás. Fejlesztette a szépérzék
alapjait, úgy mint: finomság, tapintat,

a szakkörben. A rendszeresen meg-
rendezett helyi tárlaton kívül a Finta
Múzeum szervezésében, és Dr. Örsi
Julianna múzeumigazgató segítsé-

gével, a környékbeli településeken is lehetőségük volt kiállításokkal bemutatkozni.

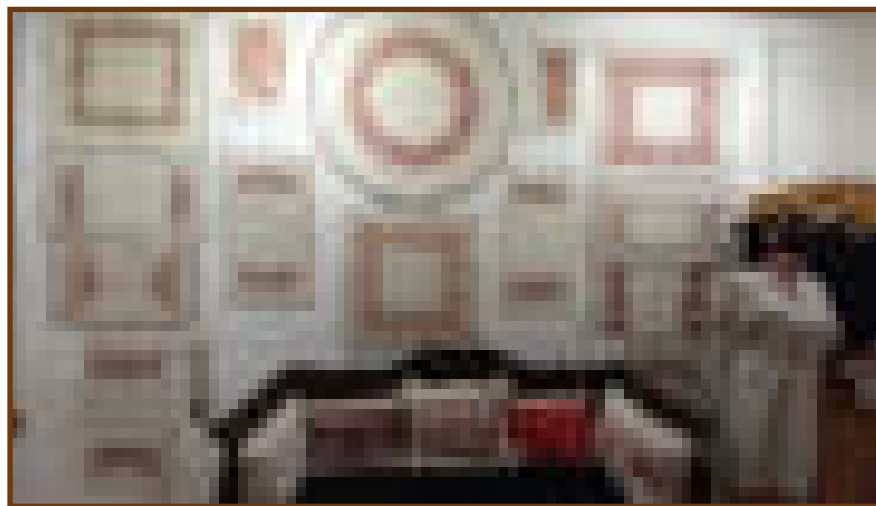
1995-ben létrehoztak a művelődési központ épületében egy állandó kiállítást, amely helyt ad az 1975-től gyűjtött hímzett textiljeiknek. A túrkevei asszonyok felvállalták e hagyomány éltetését, továbbvitelét.

A szakkör legszebb darabjaival szinte mindig ott volt, ott van a különböző megmérettetéseken, a Kiss Jankó Bori országos bemutatón és az Élő népművészet tárlatokon, ahol szép eredményeket értek el. Munkájuk eredményeit: díjak, zsűriszámok, oklevelek, elismerések mutatják. Alkotó táborokban, kiállításokon, pályázatokon, vásárokon vesznek részt, hogy megjelenésükkel felhívják a figyelmet a kunhímzés hagyományára és díszítőművészetük, számukra méltatlan nélkülözésére. A városban működő népdalkör fellépő blúzait is kunhímzéssel díszítették. A Nagykunságot képviselő művészek,

kör munkáját az évek alatt számos díjjal ismerték el. Egy néhány a sok közül:

- Társadalmi munkáért Arany Érem (1985)
- Kiváló Egyesület (1988)
- Nyíregyházi Országos kiállítás III. díja (1986; 1989)
- Szádvári Andrásné Népi iparművész (1989)
- Szádvári Andrásné Pro Urbe díj (1990)
- Rácz Kálmánné Túrkeve Város Szolgálatáért díjat kapott (2000)
- Túrkeve Városért Díj (2010)
- Nagy Istvánné „Akikre büszkék vagyunk” elismerő oklevél (2015)

Szádvári Andrásné, a Túrkevei Népi Díszítőművészeti szakkör alapítója beindított egy folyamatot a Nagykunságon. A 20. század második felének egyik úttörője volt. Célja a kunok szőrhímzésének újbóli életre keltése, a szakköri tagokkal való megtanítása

*Részlet a jubileumi kiállításból
Fotó: Bán Andrea*

hagyományörző vezetők ruháira is hímezték e motívumokból. A helyi református templomot is az ő hímzéseik díszítik. Folytatva a hagyományokat, amíg a szakkör létezik, a kunhímzésnek mindig helye lesz benne.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Népművészeti Egyesület Tiszavárkonyban megnyitott alkotóháza részére több mint 30 kunhímzéses textiliát adományoztak az 1990-es évek elején, amelyek az alkotóház leégésekor sajnos megsemmisültek. A karcagi Györffy István Múzeum szintén kapott a szakkörtől hímzett textileket.

Szádvári Andrásné és a túrkevei szak-

és Nagykunság, majd megyei szinten való bemutatása. Bátran mondhatjuk, az általa elindított folyamatnak egyik eredménye, hogy 2019. szeptember 20-án a kunhímzés „A nagykunsági gyapjúhímzés élő gyakorlata” címen felkerült a magyarországi Szellemi Kulturális Örökség reprezentatív listájára. De szorosan ide kapcsolódik az én személyes, már sokak részéről ismert történetem, a kunhímzéssel való kapcsolat, és idézőjelben a kapcsolat szót, ami szintén Túrkeven indult el.

Közel 20 éve történt, amikor először találkoztam a kunhímzéssel Lengyel Gyöngyi könyvében, írott formában, majd

kis utánjárás, kutatás után Túrkevére vezetett az utam. Nagy Istvánné Eszti néni volt az, a szakkör jelenlegi vezetője, akitől megtanultam a hímzés fortélyait. Szereltem volt az első látásra, és oly meghatározó, hogy fogadott kunként azóta is az egyik zászlóvivője vagyok annak az ügynek, amellyel élővé tesszük a kunhímzést. Hiszen az asszonyok, akik ezzel foglalkoznak, nem a szekrények fiókjainak mélyére hímzik a textileket, hanem a mindennapjaik részeként használják, megjelennek intézményekben, templomokban, települési rendezvényeken, vi-seletek díszeként.

Még egyszer köszönet érte! Köszönöm Eszti néninek, hogy akkor megmutatta, és beleszerethettem a kunhímzésbe. Köszönöm, hogy elindított azon az úton, amin most is járok...

De visszatérve a számokhoz, 50 év hosszú idő, és az eltelt fél évszázad alkotó munkájának számadására gyűlték össze az ünnepeltek és az ünneplők január 31-én a túrkevei Madarász Károly Művelődési Házban. Farkas Rozália igazgató asszony bevezető gondolatai után a Madarász Károly Népdalkör, majd a Kistücsök Néptáncsoport adta elő ünnepi műsorát. Az 50 éves szakkört elsőként Rónyai László, a Nemzeti Művelődési Intézet Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Igazgatója, majd Bán Andrea etnográfus, a KÖE elnöke köszöntötte. A szakkört méltatta és a kiállítást megnyitotta Kántorné Bíró Emília alpolgármester asszony.

Képzeld, hogy ott vagyunk a kiállításon, és csodáljuk meg a gyönyörű kézimunkákat, amelyek között nem találunk két egyformát, hiszen minden hímzőnek meg van a saját stílusvilága, kez ügyessége. A túrkevei kunhímek mellett találunk hövejit, gömöri csomósat, komádi fehérhímzést, szálhúzásost, felvidéki vagdalásost, úri hímzést és vert csipkét is. Az ünnepség egyik legfelemelőbb része az volt, amikor a rendezvény végén néhány fiatalasszony jelentkezett és belépett a szakkörbe.

Kívánom, hogy azok a dolgozók, amelyek ezeket a hímzett „csodákat” alkották, még nagyon sokáig alkossanak, és számos szemet gyönyörködtető, lelket megnyugtató mives textiliával ajándékozzanak meg bennünket.

Bán Andrea etnográfus

Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLVII

A jászberényi főgimnázium nagy tanárgenerációjának következő tagja 41 évig, 1942 és 1983 között volt az iskola szeretett tanára. A vérzivataros időkben került Jászberénybe helyettes tanárnak. Ő volt Petrics József, Józsi bácsi, földrajz-természetrájk szakos tanár.

Petrics József, a fiatal tanár

Petrics József tanár úr (1916–1990) Nagykirván (Ukrajna, Kárpátalja, Técsői járás) született 1916. október 16-án Petrics Gusztáv és Gáspár Zsuzsanna gyermekeként.

Édesapja tanító volt Csíkszeredában. Nagyon fiatalon, 41 éves korában meghalt. Halála után Karcagra költözött a család. József hat éves volt, testvére, Gusztáv, aki 1922-ben Ópályiban (Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye, Mátészalkai járás) született, egyhónapos. A gyerekek felnevelésében az édesapa rokonai segítettek. „Nagyapám testvére trafik jogot járt ki nagyanyámnak. Így nagyanyám csekélyke özvegyi nyugdíjából, a trafik szintén csekélyke jövedelméből és a rokonság segítségével nevelte gyermekeit” – említette a családi történetet a fia, Andor.

Karcag, középiskola

A tanár úr elemi és középiskolába Karcagon járt. A Karcagi Református Nagykun Reálgimnáziumban az

1926/27-es tanévben volt első osztályos. Minden tanévben valamilyen mértékű tandíjmentességet kapott. Az első és második osztályban tankönyvsegély is segítette a családot. Mindvégig jó tanuló volt, csak egy-két tanévben a rajz tantárgyból volt közepese.

Szeretett találós kérdéseket, keresztrejtvényeket fejteni. Gimnazista korában például a Friss Újság 1930. január 4-i számában megjelent, gyermekeknek szóló találós kérdések megfejtését beküldte az újságba: a helyes megfejtéséért a legfinomabb csokoládét kapta jutalmul. 1931-ben pedig a Népszava június 28-i számában jelent meg, hogy egy keresztrejtvény beküldött helyes megfejtéséért könyvjutalomban részesült.

VII. és VIII. osztályban aktívan részt vett az iskola Petőfi Önképzőkörének életében. Mind a két évben a körtisztikarának tagja volt, majd könyvtárosnak választották meg. VII. osztályban munkájáért könyvjutalmat kapott.

1933. augusztus 2. és 15. között került megrendezésre Gödöllőn a IV. Cserkész Világtalálkozó, amelyen Petrics József is részt vett. A rendezvény után jamboree napló pályázatot írtak ki az élmények leírására, beszámolóra. Pályaműve nyertes lett, és így a nyári cserkész táborban ingyen vehetett részt. A Cserkész Világtalálkozáson sok barátság szövődött, amelyek levelezésben folytatódtak. Petrics József a legszorgalmasabb angolul levelező tanulóként elnyerte a Dr. Róth Dezső-alap díját, 19 pengőt.

Az 1933/34-es tanév végén jól érett. Az osztályukból hatan (öt fiú és egy leány) tanári pályára készültek. Tanár úr a szegedi egyetemen akarta folytatni tanulmányait.

Szeged, egyetem

Eredménye alapján felvételt is nyert a Szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Matematika és Természettudományi Karának, földrajz-természetrájk szakára. Díj nélküli egyetemi gyakornok volt 1937. augusztus 16-tól. 1938-ban negyedéves korában elnyerte a Horthy Miklós ösztöndíjat.

Részt vett az egyetemi pályázatokon. A pályaműveinek címét, témáját nem találtam. A pályamunkák értékelése, a legjobb pályamunkák díjainak kiosztása az évvázrón történt, amiről az újságok tájékoztattak. Pályaművére 1938-ban 90 pengőt és dicséretet kapott (Délmagyarország, 1938. június 3.), 1939-ben csak annyit írtak, díjat nyert (Szegedi Új Nemzedék 1939. június 2.).

Az Egyetem Barátok Egyesületének természettudományi szakosztálya 221. szakülésén 1938-ban Tanár úr a „karcagi hévforrás mikrovegetációjának vizsgálatáról számolt be. Előadta, hogy a hőforrás különböző szakaszain milyen fajokban vannak képviselve a melegkedvelő kékalgák s mely helyeken található a zöldalgák egyetlen előforduló faja.” – (Szegedi Új Nemzedék, 1938. április 28-i száma)

1939. február 22-i dátummal vehette kézbe oklevelét, amelyen minden vizsgatárgy eredménye dicséretes volt. Az egyetem befejezése után Új Szegeden, az Általános és Rendszeres Növényteni Intézet, Botanikus Múzeum és Fűvészkert díjtalan gyakornoka lett. 1939-ben azonban 600 pengős gyakornoki Horthy Miklós ösztöndíjat kapott.

A II. világháborúban sok tanár is részt

Petrics József katonaként

vett, az iskolákban tanárhiány volt, de nem állt le az élet. Azok a tanárok, akik az oktatásban szolgálhattak, saját munkájuk mellett helyettesítették a katonatanárokat, felvették a munkát

a nyugdíjasok, de kezdők, fiatal tanárok is munkába álltak. Petrics József — bár tartalékos katonaként szolgált már — helyettes tanárnak Jászberénybe, a József Nádor Gimnáziumba került.

mal pedig szintén a Zagyva-parton a talajféleségeket és a rétegződést. Az V. osztályosok a városi parkban rügy- és növényhatározást végeztek, virítási sorrendet figyeltek meg, ökológiai megfigyeléseket tet-

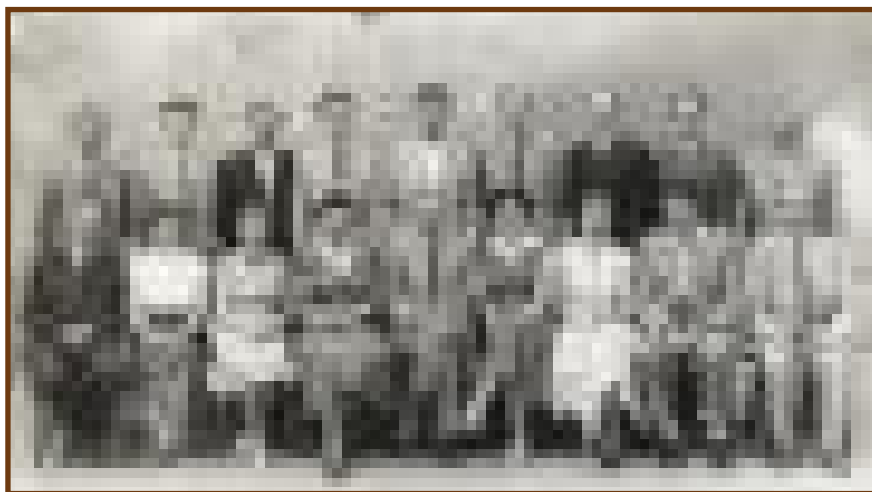
tek. Más alkalommal Cseróhalmon, a Margit-szigeten, a vasúti hídnál, a Zagyva-parton tavaszi növényeket gyűjtöttek.

A VI. osztályosok a jászberényi ecetgyárban az ecetgyártás folyamatát tanulmányozták.

Az önképzőkör tagjainak pályatételleket tűzött ki. Ezek címe: *A gimnáziumi kert részletes flórája és faunája illetve Szülőföldem (szülővárosom) életrajza.*

A következő tanévben, 1943. február 28-án rendes tanári címet kapott. Biológia bemutató órát tartott az V. osztályban. Tapasztalatait a II. módszertani értekezleten *A biológia tanítása az V. osztályban* című előadásban mondta el.

Az 55 fős I. osztály osztályfőnöke volt. Az eddigi tantárgyak mellett már honvédelmi ismereteket is tanított. Ebben a tanévben is tanulmányi kirándulásokon bővítette a diákok ismereteit.

Lehel Vezér Gimnázium tanári kara 1955-ben

Jászberényi munkássága

Tanár úr 1942. február 9-től lett a jászberényi gimnázium tanára, de csak 18-án kezdett tanítani, földrajzot, természetrajzot, vegytant, egészségtant. A természetrajzi és földrajz szertár óre lett. Már az első évben gazdag, a tanórákhoz kapcsolódó programot szervezett. A tananyag egyes részeit kirándulásokon mutatta be a diákoknak.

A II. osztály májusban a városi Margit-szigeten a tavaszi növényzetet tanulmányozta.

A III. osztály a Zagyva-parton a víz munkáját vizsgálta, másik alkalom-

Lehel Vezér Gimnázium tanári kara 1957-ben

A barátokkal

Az I. osztályosok a Zagyva-parton tanulták a tájékozódást a szabadban.

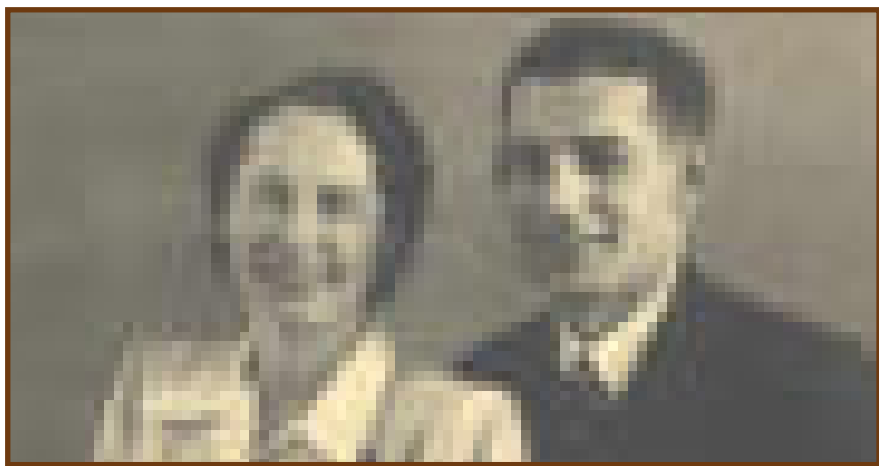
A IV. osztályos tanulók Jászberény város egészségügyi viszonyait tanulmányozták.

Az V. osztály 5 alkalommal növényt határozott a Margit-szigeten és a Zagyva-parton, virítási sorrendet vizsgált, környezeti megfigyeléseket tett.

A VI. osztály a bor kezelését tanulmányozta a jászberényi állami borpincében és az ecetgyárban az ecetgyártást tanulmányozta.

A VIII. osztályosok a jászberényi Erzsébet Kórházat tekintették meg.

A természetrajzi szertár óre feladattal is megbízták. Leventeoktató volt. AgrófSzéchenyi István önképzőkörön

A feleségével

belül a fotókört vezette. A fotókör he-
tente tartott műhelyfoglalkozásokat.
Az osztályok fényképeit is fotókörö-
sök készítették el. A munkához ne-
hezen tudták beszerezni a szükséges
vegyszereket, de ebben Korcsok Béla
gyógyszerésztől segítséget kaptak.
A jászberényi Egészségvédelmi Fi-
ókszövetség titkári és a jászberényi
Korcsolyázó Egyesület pénztárosi
feladatát is ellátta.

Népművelési előadásokat tartott.
A Jász Hírlapban megjelent hírekből
nem mindig derül ki, hol szervezték
az előadást. 1943. január 11-én az V.
kerületi olvasóköriben a csalángerjesztés
előmozdításáról beszélt. Január 20-án
a Levente Otthonban, február 1-jén
a Katolikus Legényegyletben ugyanez
volt az előadásának témája. A követ-
kező előadásain (1943. december 8.,
1944. január 26, és 30.) *Kőrösi Csoma*
Sándor élete volt a téma, melyet a le-
ventéknek mutatott be.

Az 1943/44-es tanévben a 60 fős II.
osztály osztályfőnöke volt. Nagy
hangsúlyt fektetett az iskola a leven-
te kiképzésre. Petrics tanár úr leven-
te csapatparancsnokként az I. és a II.
osztályban gondos elméleti előkészíté-
s után engedte a gyakorlati lökiképzé-
st. Az évkönyvben olvasható, hogy
a nyolcadikosok szép sikerrel állták
ki a honvéd próbát. Tanár úr válto-
zatlanul a fotókör vezetője, a termé-
szetrajzi szertár őre volt.

A háború Petrics tanár úr életébe is
beesett. Tartalékos hadapród őrmesterként kezdte szolgálatát a Gyors-
hadtest 3. honvéd gépkocsizó köny-
nyű tüzérosztályánál 1939. október
6-án.

1942. február 17-i Honvédségi Köz-
lönyben jelent meg, hogy 1941. szeptem-
ber 1-től tartalékos tüzérszázlós
rangot kapott.

tember 1-től tartalékos tüzérszázlós
rangot kapott.

Az Új Magyarország című újság 1944.
november 30-i számban megjelent
hirdetésben a következő olvasható:
„Petric József jászberényi tanár, tart.
hadnagy keresi öccsét, *Petric Gusztáv*
távot Karcagról. Aki tud róla valamit,
értesítsen: Sümegecsehi (Zala megye)."
Vagyis ekkor már tartalékos hadnagy
volt.

Szolgált Délvidék felszabadításakor,
1941. június 1. és december 21. között
a keleti hadszíntéren. 1944 júniusától
ismét katonai szolgálatot teljesített, és
1945. április 1-től angol hadifogolytá-
borba került Malenitzben. Felesége
engedélyt kapott arra, hogy elmenjen
a fogolytáborba, s innen október 15-
én távozhattak, és hazatértek Jászbe-
rénybe.

Katonai szolgálataért Délvidéki, Er-
délyi emlékéremmel és I. osztályú
Tűzkereszt a kardokkal emlékérem-
mel tüntették ki.

A háború utáni évek Tanár úr számá-
ra a természetrajz, a földrajz szertárak
helyreállítását, az eszközök pótlását
jelentették, hiszen a szertárak állo-
mánya 90–95 %-ban megsemmisült.
„*A lelkes szaktanár, Petrics József*
odaadó munkával mindkét szertárat
újraszervezte. A tanulók bevonásával
a környéken természetrajzi gyűjtéseket
rendezett, a begyűjtött anyag nagy ré-
szét meghatározta, földolgozta.” A terep-
tan tanításához Petrics József a *Mátra*
vidékéről nagyméretű terepasztalt készí-
tett. (...) Megállapítható, hogy a tanár-
szaktárgyaiért lelkesedő, alapos tudású,
igen jó didaktikai készségű szakember.”-
írta többek között a földrajz tanul-
mányi felügyelő az 1948. november
20-án készült jegyzőkönyvben.

A sok időt igénylő munka mellett az
1946/47-es tanév második félévében,
április 27-én a szülőknek tartott a tu-
berkulóziról előadást. A következő
tanévben a nevelési tárgyú és mód-
szertani értekezleten *A földrajz tanítá-*
sa a gimnázium VII. osztályában című
előadását hallgatták meg a tantestület
tagjai. De a természetrajz, a földrajz és
a vegytani szertár őre és a Lehel vezér
sportkör vezetője is ő volt.

Az 1948/49-es tanévben hathetes ve-
gytani tanfolyam hallgatója volt, az
első félévben beszámolt a tanfolyami
tapasztalatairól, a tanulságokról.

Kémiát, biológiát, egészségtant és an-
golt is tanított, sőt a tanítás mellett
a Hűtőgépgyárban 1971. október 1. és
1974. október 31. között angol fordító
és tolmács volt. 1946-ban Dolgozók
Gimnáziumát is indított az iskola,
ahol szintén tanított.

1959. augusztus 1-től szakfelügyelő,

Petric József tanár úr

1963 és 1973 között a fiúkéllégium ne-
velőtanára, majd igazgatója volt. 1973
után már csak lányok laktak a kéllé-
giumban, s az igazgató Papp Imréné
tanárnő lett.

Tanár úr 1983-ban ment nyugdíjba,
de ha szükség volt rá, például tanóra
tartásában, szívesen segített.

Diákjai emlékeiben a kiváló tanár
alakja él, akire Sass Pál egyetemi tanár,
volt tanítványa így emlékezett: „*Jóska*
bácsi (Petric József) volt a kifinomult ér-
zék és jóindulat egyszerre. Úgy tudott ma-
gyarázni, olyan meghatóan és hangsúly-
lyal, olyan emberközlelől, mint senki más
a Lehelben.”

Privát élete

1942. augusztus 14-én, Gyöngyösön kötötték össze életüket az Apafalván (Szlovákia, Besztercebánya kerület, Nagykürtösi járás) született Melich Adállal. Felesége tanárnő volt, történelmet tanított Jászberényben, a Fiúiskolában.

Öt gyermekük született, közülük három nagyon korán meghalt, hiszen a háborús körülmények, a gyógyszerhiány nem tettek jót a kicsiknek. Két fiuk, Andor és Zsigmond, a Lehel vezér Gimnáziumban végezték középiskolai tanulmányaikat. „Családjaik szeretettel emlegetik a kedvesen határozott apát, nagyapát”. (Petrics Andor)

Petrics tanár úrra, a család Jóska bácsiára unokaöccse, Petrics István emlékező gondolatai megerősítik, hogy nagybetűs EMBER volt: „Amellett, hogy nagy tudású, széleskörűen tájékozott és kiváló pedagógusi tulajdonságokkal rendelkező, igazi tanárember volt, nagyon családszerető volt és ez úgy értendő, hogy nemcsak felesége és gyermekei iránt volt rendkívül gondoskodó és figyelmes, hanem engem, mint unokaöccsét is nagy figyelemmel kísért, csakúgy, mint 8 évvel fiatalabb húgomat, Petrics Annát is.

Amint a meseolvasás időszakát elhagytam, ő volt az, aki az első „nagyfiús” könyvet ajándékozta nekem: Öveges József: *Érdekes fizika volt a címe, emlékszem, hogy kb. 10 éves kisfiúként rendkívüli figyelemmel olvastam.*

Ahogy növekedtem, következtek az „indian könyvek” (Cooper sorozat), majd a „vadászkalandok” (Széchenyi Zsigmond, Kittenberger Kálmán), és a Verne regények.

Mindezeket a könyveket ajándékba kaptam, nagy részük ma is megvan, néhányat tovább ajándékoztam az unokámnak. Jóska bácsi figyelmét és hozzáértését e tekintetben is generációk élvezik.

Bizonyára több forrásból is értesült Terike arról, sőt személyes élményei is lehetnek, hogy a családi körön túlmenően is rendkívül gondoskodó ember volt, tudok például arról, hogy járt hozzá egy mozgássérült fiú, semmi másért, csak beszélgetni.

Végezetül: jellemző, hogy az 1950-60-as években a diákok által adott „tanári gúnyneve” ez volt: „Aranyember”.

Majdnem profi szinten értett a régiségekhez, festményekhez, azok restaurálásához. Pannikának és nekem 1956.

karácsonyára gipszből és zsákvászonból betlehemet gyártott, a kémiaszer-tárban szaloncukrot és csillagszórót készített.”

Unokahúga, Petrics Anna a 2002-es iskolai Krónikában „Arany ember” címmel írt Petrics tanár úrról. Eből idézek: „Gyerekkoromtól fogva rácsodálkoztam arra, hogy milyen sok mindenhez értett Jóska bácsi: nagy kezűességének köszönhetően játékokat készített nekünk, megragasztotta az eltörött babát, s amikor ott voltam náluk, órák hosszat mesélt festményekről, szép épületekről, könyvekről... Akkor még nem is sejtettem, milyen megalapozóak lesznek ezek a „mesédélutánok” életem további szakaszára nézve. (...) A nagybátyám volt a tanításban, emberségben példaképem is.”

Petrics tanár úr 1990-ben, 74 éves korában hagyta el a földi életet. Felesége, aki 1913-ban született, hat év után követte férjét. A jászberényi Fehértói temető 3. parcellájának, 2. sorában a 20. sír őrzi örök álmukat. Legyen szép az örök álmuk, nyugodjanak békében.

Azt gondolom, hogy a 25 éve elhunyt Petrics József tanár úr estében is igazak Szabó Magda szavai: „A halott, akit szerettünk, nem olyan emlék, amely árnyékot vetne ránk, élőkre, hanem fényes, szelíd és ragyogó.”

Végezetül: 2001. augusztus 20-án Jászberény Díszpolgára lett. Sajnos csak posztumusz, pedig akkor lett volna igazán nagy értéke a díjnak, ha Tanár úr életében foghatta volna kezében a kitüntetést.

Csörgő Terézia ny. biológia-kémia szakos középiskolai tanár

Adatközlők:

Petrics Andor, a Tanár úr fia
Petrics Anna, a Tanár úr unokahúga
Dr. Petrics István, a Tanár úr unokaöccse

Források:

A Lehel Vezér Gimnázium története, 1992
Jászberényi József Nádor Gimnázium értesítői 1942 és 1948 közötti számai
Jász Hírlap 1942 és 1944 közötti számai
Karcagi Református Reál Gimnázium Értesítői 1926 és 1934 közötti számai
Petrics Anna: „Aranyember”, In: Krónika Lehel Vezér Gimnázium, Jászberény, 2002
Dr. Sass Pál: Üzenet két óceán közül

Vallomások a Füzetéről, avagy a Templom a kertem 2018 és 2023 közötti keletkezés- történetéhez fűződő reflexiók: bepillantás egy műhelymunkába (rendhagyó könyv- bemutató)

„Kitűnővé egy szerencsés perc által is válhatunk,

hasznos emberré a fáradtságos évek tesznek.”

(Kemény Zsigmond)

Tudatában vagyok annak, hogy az én művem nem egy világmegváltó alkotás, de örülni itthon ennek is lehet, ezért úgy döntöttem, hogy házilag oldjuk meg a könyv bemutatóját. Én és az én kedves egykori tanítványom, Molnár-Brehó Mónika. Rendhagyó módon. Mónika kétszer felolvassza a könyvemből, keretbe foglalva mindazt, amit én mondok, nyitásnak egy szabadon választott, zárásnak egy általam kijelölt szöveget, én viszont csak a könyv keletkezéstörténetéről idézgetek baráti reflexiókat. Így is összeállhat a teljes kép. De már most hálásan köszönöm, előre, meg hat, hogy a könyv kiadásában karcagi országgyűlési képviselők, polgármester, alpolgármesterek, önkormányzati képviselők, a hazafias érzelmű Jánosi Zoltán sorozatszerkesztő és még sokan mások állottak mellém. Legelőször is elmondok három rövid, de bűbajos székely viccet. Hogy jobban legyen kedvünk odafigyelni. A kertben is így szoktuk. Amit most hallanak, azt a kertben is elmondtam. Halász Bandinak, az elnök elvtársnak, mert mi egy elven vagyunk, ami a növényeket illeti: egy húron pendülünk. Ő nyugalmazott katonatiszt. Akkor neki nagyon tetszettek, mert jót nevetett rajtuk. 1. *A székelyek és a kínaiak háborúznak akarnak egymással. – Aztán hányan vagytok? – kérdezik a kínaiak. – Nyolcvanezren – felelik a székelyek – és tik? – Egymilliárdan. – Baj van, János bácsi! – szól hátra a székely vezér – hová temetjük azt a sok kínait!? 2. Amíg két*

székely van ezen a földön, nincs veszte a nemzet. Csak az egyik asszony legyen! 3. A székely seregben jelenti az őrmester: – Parancsnok úr! Bé vagyunk kerítve! – Erőst jó! Mindenfelé támadhatunk! Drága Olvasóim!

Ez a könyv, ha kézbe veszik, hamar megszólal, a külleme, a szerkezete könnyen megmutatja és adja magát, ki ő, mi ő. A példának okáért, a tevékenységek csoportosítva vannak: Tavaszi munkák, Nyári munkák, Őszi munkák. Ha uborkát akarunk vetni, pillanatok alatt kikereshetjük a növényi névmutatóból.

„25. **Uborka** (Mohikán F1)

Április derekán, ha meleg az idő, lehet vetni. Sor- és fészektávolsága 80 x 50 cm. A legjobb fajta a Mohikán F1, mert középkorai érésű, és locsolva hosszú ideig tartja magát. Konzervuborka-hibrid. Túlnyomórészt nővirágú. Június 1-jére pompásan virágba borult az egész uborkaföldem. Június 6-ától folyamatosan lehetett szedni augusztus 1-jéig, tehát jó két hónapig. Növekedése középérős, lombja középzöld. Nem lesz keserű, ellenáll a lisztharmatnak, peronoszpórának, a betegségeknek. Nekem 20 méteren rekordtermést hozott, 180 kg-ot.

Az uborka is régi csodaszer. Gazdag kalciumban, vasban, magnéziumban. Sok benne a B1-, B6-, C-, D-vitamin. Legértékesebb részei a héja és a magja. Nyugtató hatású, gyulladáscsökkentő.”

Minden dolognak van valami titka... Bárkiben felmerülhet a kérdés, hogyan lett ilyen ez a könyv? Ezért én inkább a titkáról, a keletkezéséről, a születése történetéről: a fogantatásról és a fogadtatásról beszélek. Félre ne értsenek: amit most hallanak, azt ne vegyék hengegésnek, olcsó öndicséretnek, de a keletkezéstörténet bizalmas megvallása már csak ilyen! A barátaim véleményei kellettek nekem: a lelkem karbantartásához. 2018-ban, 2019-ben e készülő munkám is el-elküldözgettem a barátaimnak, kíváncsian várva a véleményüket, a megerősítésüket. Írtak is nagyon szívesen, segítőkészen. Szükségem volt rájuk a lelki feltöltődésemhez. Mert, miközben az írás kifejezésformámmá, ha úgy tetszik, életformámmá vált, én mindig szükségét éreztem a dolgaim iránti visszajelzéseknek is. Sorba szedem hát, hogy kik, mit adakoztak az én várakozó kalapomba. 31 ember mondta el nekem az észrevételét.

Elsőnek **Nagy Zoltán Mihály** József Attila-díjas kárpátaljai író, költő szolt hozzám Csonkapapiból 2018. november 14-én, 16:21-kor. „Köszönöm a Naplót, élvezetes és tanulságos olvasmány. Épp az utóbbi jellemzője miatt célszerű lenne valahol megjelentetni, illetve – szellősebb tördeléssel – önálló könyvecskében kiadatni. Mert biztosan sokkal többen szeretnek kertészkedni, mint ahogyan értenek is hozzá; ők kézikönyvként használhatnák.” Már ez a fogadtatás is nagyon biztató volt. Ő veti fel először a könyvformát.

A könyv címlapja

Halászi Aladár költő, író, Tiszaújvárosról így tájékoztat 2018. november 14-én. „Tíz kalendáriumban nem találni ennyi bölcsességet, hasznos információt, és mindezt jó kedéllyel adod elő, mint aki egész életében >csak< kertészkedett”.

Gulyás Imre költő, író Debrecenből keres fel 2018. november 16-án, este 20:08-kor. „Lenyűgöz a rengeteg részletre kiterjedő aprólékosságod, amely előhossa az én emlékeimet is. Véget nem érő beszélgetések tárgya lehetne ez a napló, amely amellet, hogy regisztrálva tárgyalagos, hat az érzelmekre is. Az én érzelmeimre mindenképpen.”

Bertha Zoltán* József Attila-díjas irodalomtörténész véleményét Debrecenből (2018. november 18. 14:08.) utólag megcsillagozom, mert majd szerepeltetem a készülő könyvemben is. „Különleges, az biztos, ebből is lehetne egy könyv, mert nem extrém ez, hanem nagyon is súlyos, ahogy irodalmi vonatkozások is beleszűrődnek,

és egyáltalán a napi munka a földdel: valahogy súlyos is, és felemelő érzés is egyben! És ez megörökítve! Mégis irodalmi remeklés ez is -- olyan Veres Péter-i jellegű, és arra is nagy szükség van, tehát örömmel gratulálok, és még fogom is olvasgatni, mert ezt mind emészteni is kell, az biztos!” „Szóval Kert-Magyarország nemes eszménye itt a szemünk előtt ma is még, napjainkban is még! És ez a ragyogó Te produkciód ebben!” **Bihari György** mezőgazdász, állattenyésztő, író Karcagon. 2018. november 19-én ír nekem, 21:45-kor. „Megleptél a >Naplóm<-mal. Eddig is tudtam, hogy kertészkedsz, de most már azt is tudom, hogy mindezt magas színvonalon csinálod. (...) néha nem tudtam eldönteni, hogy a kertészek között vagy irodalmár, vagy az utóbbiak között a legjobb kertész.”

Ambrus Lajos József Attila-díjas írónak, a Kortárs főszerkesztőjének is elküldtem a munkám. Ő 2018. november 28-án válaszolt. A hiba mellett egy fontos tényre hívta fel a figyelmemet. „Nem vagyok könnyű helyzetben, mert kerti naplójával nagy örömet szerzett, és egészen szívem szerint való írás. De a Kortársban nem tudom közölni.” „(...) egészen speciális műfajú munka ez -- s a legkevésbé sem >szépirodalom<.” „A kertészkedés kultúrája egészen speciális tereuma az irodalmi műfajoknak.” „Az apró tájtörténeti irodalmak fájóan hiányoznak.”

Gulyás Imre 2018. december 6-án arra a levelemre válaszolt, amelyben elárultam neki, hogy munkámmal felkerestem az agrárminisztert is, de még nem válaszolt. Ő megnyugtató. „Boldog lehet az a miniszter, akihez valaki – különösen egy hivatásának élő személyiség – olyan bizalommal fordul műhelytitkaival, vagyis legbensősebb ügyeivel, ahogyan te tetted a leveled és a friss kéziratod elküldése által.” **Dr. Nagy István*** agrárminiszter úr is megdicsért 2018. december 11-én 18:00-kor keltezett villanypostájában. Örömben ezt a levelet is megcsillagoztam, mert elhatároztam, hogy vallomásának a könyvemben a helye. „Köszönöm, hogy megtisztelt a munkájával. Nagyon hasznos és célravezető megismertetni mindannak a munkának a szépségeit, amit mi végzünk. Beavatni az érdeklődőket, az nagyon izgalmas. Azt remélem, hogy munkájának eredményeként új híveket szerezhetünk a Kert-Magyarország értekeit felismerők táborába”.

Bertha Zoltán így reagál 2018. december 11-én 23:06-kor a javítgatásaimra: „(...) igazán csodálatosan hangulatos továbbra is, >jóízű< az egész -- és nagy dobás.”

Újabb próbát tettem egy folyóirattal. Mert mit veszíthetek? Csak a láncaimat. Az irodalomtörténész **Papp Endre**, a Hitel főszerkesztője 2018.12.16-án 15:20-kor igen megörvendeztetett a véleményével. Mert isteni jó tanácsokat adott. „(...) a kert nemcsak munka, nemcsak áldozat, hanem örömforrás is. Az évek múltával akár nélkülözhetetlen lelki szükségletté is válhat. Kertnaplója alapvetően jó ötlet. Önnek van érzéke az íráshoz, s irodalmi igényesség olvasható ki soraiból. A Naplója ebben a formában mégsem irodalom. Hiányzik belőle egy központi metafora, amely szellemi síkra emelné mindazt, amit leír. (...)

A kert ősi jelkép. A legáltalánosabb értelemben jelentheti a kaoszából való rendezett világot, kozmoszt, teremtést. Szolgálhat menedékkül a civilizációval, az ellenséges vagy méltatlan környezettel szemben. Lehet a természethez való visszatérés helye, szimbolizálhatja a teremtőmunkát, vagy a nehézségeket legyőző munkát. A kert gondozójának tükröképe is: benne van az egyénisége, hite, szorgalma, stílusa. Ha a kert irodalmi metaforává válik, ezeknek a szellemi tartalmaknak a kifejeződésévé kellene válnia. (...)

Szerintem, esszéisztikusabbá kellene tenni a beszámolót. (...)

Ha meg tudná írni irodalmi igénnyel Rideg isten (hangsúlyosan nagybetűvel) Kertész életmetaforáját (utal is aspektusára: teremtő munka a kertben és alkotómunka az irodalom által), az lenne az igaz írói tett!”

Gulyás Imre barátom 2018. december 19-én visszatér a bátorításhoz: „Ami a kerti naplódra illeti: a magyar népi kultúránk, életérzésünk beszédes és fontos dokumentumának tartom e bájos >kalendáriumot<, rám nézve pedig igazán megtisztelőnek, hogy a hősköltevényem révén milyen közös ügyeink vannak. Nem akartam én ezt így külön megemlíteni, most mégis megteszem, mert ujjong a szívem, amikor látom a névsort – benne Nagy Zoltán Mihályt –, amelybe helyeztél.”

Cseke Lajos elektromérnök, kiváló magyaros tanítványom volt, itthonról, Karcagról keres 2018. december 26-án. „Elolvastam a füzetet, kicsit megkönnyeztem ezt az őszinte ragaszkodást.” Nem semmi. Most is velősen

fogalmaz. Ő tévészerelő. És ha beszélgetni szeretnék vele, csak elrontom a tévémet, és már jön is, soron kívül. De hát miért voltam én Karcagon magyartanár 40 évig, 1965-től 2005-ig, hogy ne tudjak megalkotni egy kertmetaforát?! Karácsonykor neki láttam, és szilveszterre már el is készültem vele. Így aztán már a naplomból szépirodalmi mű lett. Papp Endre örömmel el is fogadta.

Papp Endre 2019. január 7-én 10:28-kor azt írta nekem a Hiteltől, amire már nagyon vágytam.

„Kedves István!

Hasznosak voltak a javításai: ez már irodalom! Már csak annyi akadály van a közlésnek, hogy túlságosan hosszú a naplója a folyóirat számára. Ha megengedi, megrövidíteném. Tudom, hogy a szerző számára kevés ennél barbárabb tett létezik, de mégis... Ha hozzájárul, elküldeném a szerkesztett változatot, s arra kérném jóváhagyását. BÜÉK!”

Közben, 2019. január 11-én **Mándi Tibor** nyugalmazott katonatiszt, alezredes, ő is egykori tanítványom volt, Csekével jártak egy osztályba, szóval ő is válaszolt a kertmetaforával dúsitott, és véglegesnek hitt változatra. „Élvezettel olvastam minden sorát, és időnként elérzékenyülve, időnként meghatódva tettem magamévá lenyűgöző soraikat.” „No persze, a kerti munka adhat életerőt és ösztönzést a >Teremtés<-hez.” „(...) sok örömet a >Teremtés<-hez, no meg kellő időben és mennyiségben esőt!”

Nem érttem a bőrömben, a Hitelnek elküldött javítást elküldtem **Kovács Szilviának**, Karcag város alpolgármesterének is, „A legszebb konyhakertek” mozgalom elindítójának, ő vajon mit mond rá. 2019. január 11-én, 12:02-kor megjött a válasza: „Köszönöm szépen az írást. Remek, és megtisztelő, hogy az ajánlottak között szerepelhetek. Boldog, minden jóban gazdag és elsősorban egészségben eltöltött, természetben bővelkedő új esztendőt kívánok sok szeretettel.”

Bertha Zoltán barátom is kapott a végső kidolgozásból. 2019. január 12-én 15:58-kor jön a válasza: „(...) vérbeli magyar vallomásos-szociografikus napló, nagyszerű munka (...) van ilyen, lehet ilyet is -- a szülőföld-szeretetemnek ilyen tömör, tartalmas, zamatos, sűrű szövetű kifejezését megvalósítani! Igazi valóságirodalom, modern népi >otthonirodalom<!”

A karcagi **Fejes László** nyugalmazott mentős tiszt, író, hithű katolikus. Gondoztam, lektoráltam a könyveit. 2019. január 13-án 11:43-kor igazi léleképítő választ küld nekem: „Azzal, hogy a Teremtés folytonosságát újra és újra kiemeled, egy lüktető, emberközeli érzésvilágot jelenítesz meg a Kert gondozása kapcsán. Elmerengsz a földi gyönyörűségeken és az >égi-szellemi<-gondolatok szépségein. Ahogy olvastam a történeteket -- a kiegészítések tökéletesen harmonizálnak a gondolatisággal -- az az érzésem támadt (és ezt komolyan mondom), mintha az Édenben lennénk, és Ádám, követve a Teremtője parancsát, műveli a Kertet. Eggyé válik a föld, az ember, a növények, állatok és egyéb teremtmények sokasága. Ég és Föld egy kis Kertben!”

Miskolczi József szalagfűrészelő szakmunkás, szintén B-s tanítványom volt, Tiszafüredről küldi a véleményét 2019. január 13-án. „Már az első két oldal után megjelent előttem egy kép: ez valami különleges olvasmány lesz.” A karcagi nagyvénkerti kertszomszédom, **dr. Váczi Imre** nyugalmazott mezőgazdasági mérnök, tanár barátom 2019. január 16-án tisztel meg a jó szóval, a véleményével: „A könyveknek is megvan a maguk sorsa: Habent sua fata libelli!” „Aszú: tudni meglátni, hogy most kész. Lefogni a hozzányúlni kívánczó kezét, amelyik még faragni vagy rátenni akar. Kívülről nézve: szerintem elengedheted.”

Felkerestem a kárpátaljai barátomat is az aszúval. **Nagy Zoltán Mihály** 2019. január 16-án nagyon megható levelet küld nekem: „Annyi ostoba és rosszindulatú >emberrel< volt dolgom mostanában, hogy besokallt az elmém. Attól tartok, embergyűlölővé kezdek válni. Azt már régóta tapasztaltam, hogy az ember a legrondább állat, de most már nagyon inog bennem a hit, hogy képes és hajlamos >nemesedni<, azaz respektni legalább az alapvető erkölcsi értékeket. A képesség talán kimutatható lenne, de a jóra való akarát sehol. Éppen ezért megkülönböztetett tisztelettel adózom az olyan emberek felé, akiknek a lelkierejét legfeljebb megacélozzák a keserű tapasztalatok, és egy pillanatra sem bénítja meg őket a >minden hiábavaló<-érzése, tudata. Te ezek közé a megsüvegelhető emberek közé tartozol, már rég a szívembe fogadtalak. Nagyon tudok örülni a Füzeted sikerének, és persze megköszönöm a mostanában címemre elküldött >aszút<. Majd

megkérdezem Vári Fábián Lászlót, hogy hajlandó-e részletenként lehozni az Együtt-ben a teljes anyagot”. „Igaz, én nem vagyok olyan nagy kertész, mint te, de az ottani foglalatosság feledtetni képes velem embertársaim gyomorforogató vétkeit.”

Január 16-án elütötték a biciklim, és kificamodott a jobb karom. Erre utal **Nagy Zoltán Mihály** 2019. január 20-án, este 19:07-kor. „Most meg a te karod is megsérült... Mi lesz a földdel, cimbora, amit mi még szeretünk, tisztelünk, megművelünk, de az utódaink már semmibe se vesznek?... Gyógyuljon meg a karod, szükség lesz rá!”

Régi barátom a kisújszállási **dr. Tóth Albert** emeritus professzor, biológus. Elküldtem neki is, neki értenie kell a csíziót. 2019. január 25-én felhívott telefonon: „Kétszer olvastam el, barátom, megrágva, alaposan vizsgálva, mi az igazságtartalma, a szépsége. Megragadott az egyszerűsége és a hitelessége: mennyi mindent ki lehet fejezni egyszerűen. Egy új műfajt teremtettem! Kellemes olvasmány ez, barátom!”

Dr. Szathmári István Faludi Ferenc alkotói díjas emeritus professzor, nyelvész, 1979 óta nagy barátom. Budapestről válaszolt 2019. január 29-én 12:36-kor. „Örülök nagy és szép tanulmányod megjelentetésének.” Szinte műhelymunkába menő barátság alakult ki köztünk. Adok a véleményére.

Cs. Németh Iván mezőgazdász, ő is a kedvenc, volt B-s tanítványaim egyike. Baján él. 2019. január 30-án 6:38-kor írta lelkes levelét: „Az egyik ámulatból a másikba estem (...) Egyszerre vagy tudományos, derék kertész, s a lelkemhez oly közel álló karcagi parasztember, aki nemcsak kenyérrel él, hanem hatalmas műveltségű és olvasott is. Érett gyümölcs vagy a szó legszebb értelmében. Hála vagyok, hogy a tanárom voltál, hogy a tanítványod lehettem.”

Mivel szinte állandóan publikálok a Partiumban, megkerestem írásommal **Oláh András** költőt, a Partium főszerkesztőjét. Ő Mátészalkáról biztat 2019. március 4-én 2:59-kor, mert ő is olyan szellemi ember, aki éjjel szeret dolgozni. „A kerti naplót viszont le tudjuk hozni a javasolt részletekben. Persze mindehhez még az is kell, hogy a lap megkapja a szükséges támogatást az NKA-tól.”

Sárándi József József Attila-díjas költőnek is több könyvét szerkesztettem, bemutattam. Leányvárról írja 2019.

március 8-án: „Megragadó a szintetizáló személyessége, hitelessége; tényirodalom. Gazdaságos sokszínűség ez. Tapasztalaton alapuló remekmű!”

Kovács Szilvia alpolgármester 2019. március 18-án 12:59-kor kíván jobbulást. „Köszönöm az értesítést és az anyagot. Sajnálom, hogy ennyi baleset, baj érte, de ez mind azt mutatja, hogy kicsit többet kell pihenni. Mihamarabbi gyógyulást, teljes felépülést kívánok, hogy idén is olyan sokat tudjon foglalkozni kertjével, amennyit csak szeretne. Jó tornát, aztán jó kertészkedést kívánok.”

Dedinszki László általános iskolai tanár, karcagi kertbarát és -szomszéd 2019. május 8-án 17:20-kor írt e-mailje örömszerűségeket tölt fel. „Hazaérve azonnal elkezdtem olvasni a Füzetet. Hajtott a kíváncsiság. Összintén mondom, egy ülésben olvastam el, annyira szórakoztató volt. Egy kerti esztendőt így elmesélve sohasem hallottam még. Eszembe sem jutna, hogy ennyire szórakoztató olvasmány lehet egy év kerti munka, leírva. Köszönöm a nagyszerű élményt. Tisztelettel: Dedinszki László.” Végre, 2019. július 24-én a kezembe vehettem a Hitel 2019. júliusi (7.) számát! Benne Rideg István: Füzet a zöldségeskertről (Napló: beszámoló, tüzetesen), 77-101.

Dr. Szathmári István* Faludi Ferenc alkotói díjas emeritus professzor, nyelvész, 1979 óta barátom. Nagy betegen is írt nekem 2019. november 4-én. Ennek rövidített formáját harmadiknak beletettem a könyvembe, a vallomások közé. Ezért itt megcsilagozom.

„Budapest, 2019. november 4.

Kedves jó Pistám!

Hát csak nem tudom megállni, hogy – ha nehézkesen is – ne írjak Neked néhány sort.

Először is azért, mert a „Füzet a zöldségeskertről” c. írásod olyan sajátosan szép és egyedül álló! Másodszor, mert olyan igaz barát vagy! Majdnem teljesen elolvastam. De közben nehezen tudtam letenni, annyira olvastatja magát. Azt hittem a napló, valójában a napi tettek – ebben az esetben kertészeti tettek – felsorolása. Te azonban a naplóból külön műfajt teremtettem! Már az is dicséretes lenne, hogy szinte szakemberré képezted ki magad, de itt sokkal többről van szó! Megjelenek a szomszédok, a sajátos virágnevek, virágfajták, itt az irodalom (Petőfi, Szabó Pál és még sokan), a „karcagi csoda”, Németh László, a nyelvészet

a névtannal, Arany, a szólásmondások, Juhász Gyula, a kutyák, a konyhakert-versenyek, a hosszúsarvú paprika, és még sorolhatnám tovább.

Hát még a stílus; ahogyan érdekesen, olvastató módon megírtad!... Szóval csak gratulálni tudok hozzá. Feltétlenül folytatd, szép és egyedül álló mű lesz belőle! Ne haragudj a rendetlen, kapkodó írásért! De ennyire futotta!

Egyébként egyáltalán nem vagyok jól. Szédülök, gyenge vagyok rettenetesen! Neked és családnak jó egészséget! Sokszor ölel: Sz. Pista.”

Nagyon nagy, 41 évig tartó barátság volt a mienk. Szinte műhelymunka. 1979-től tartott Pista Bácsi haláláig, 2020. november 3-áig közösen; és az enyém, amíg csak élek.

Becskereki László író, helytörténész, később két könyvét lektoráltam, az egyikhez előszót, a másikhoz utószót is írva. Budapestről küldi hozzám szívmengető vallomását (Kudarcok nélkül is lehet élni, Madarasi Krónika, 2020.március, 4-5.).

„A tanár úrnak, az interneten, hamar elém tárult gazdag irodalmi múltja, de jó érzékkel a tömény irodalom helyett a lazább irányba fordultam, mert azonnal éreztem, ha meg szeretném ismerni, akkor a legbiztosabb, ha a Füzet a zöldségeskertről naplóját faggatom egy kicsit. Ez mégiscsak a saját hétköznapijairól mesél. Nemcsak azt láthatom, hogyan ír, de azt is, hogy ki az, aki írta.”

„Sokat vártam és kaptam a tanár úr kertészeket megszégyenítő precizitással végzett növénytermesztésétől, és arról az elszántságtól, ahogy korát meghazudtolóan, dacolva az időjárással, mások időnkénti megbocsájtó mosolyával, nem elégedett meg azzal, hogy kihúzgálja a gazt, és majd csak terem valami, hanem a maximumot akarta kihozni a természetből.”

„Amikor azt olvastam, hogy fél kiló pontossággal emlegeti a termést, éreztem, hogy gyermeki az öröm, megfizethetetlen a boldogság. Minden fáradságáért kárpótolta a természet. Annál, aki nem viselte volna el, ha hanyagsága miatt kiszárad a kert, és szenvednek a növényei, annál az embernél minden rendben van!”

„Ez a kétlakosság nem egyedüli eset, ez egy olyan szükséges jó, amit a legnagyobbaknál is láthatunk, ráadásul hasonló eredménnyel. Úgy is mondhatnám, hogy nem mindenkinek a kávéházi asztal hozza meg az ívet.”

„Tolsztoj, akit Oroszországban csak a második cárként emlegettek az emberek, idővel sorban készítette a cipőket, büszkén ajándékozta ismerőseinek, jelezve, hogy az írás mellett talált valami más örömet is az életben.

Könnyű belátni, hogy az efféle másodlagos cselekvés nem elvesz, hanem hozzáad az ember értékéhez. Lehet benne kezdeti csetlés-botlás, de a kitartás, a szorgalom erősíti a jellemet!

Személyesen még nem találkoztam Rideg Istvánnal, valójában nem is ismerem, de érzésem szerint, valami hasonló alkat lehet. Olyan, aki talán nem is tudja, de a boldog lélek ösvényét járja!”

Lévainé Kovács Róza Rác tanár úr életműdíjas általános iskolai fizika-tanár, egykori kedves tanítványom, vele is tartom a kapcsolatot. Karcagon írta 2021. január 22-én ezeket az elismerő mondatokat: „Mindig csodáltam a munkabírási, például a Körmen-di-hagyaték gondozását. Meglepetés volt számomra a nagy fordulat, a kertművelés, amit ugyanazzal az alapossággal végezhet, mint az irodalmi munkát. A kert és az irodalom összekapcsolása a kertészkedésről született írásodban: egy csoda!”

Serfőző Simon Kossuth-díjas költő, író, immár Budapestről ír 2021. február 5-én:

„Kedves Tanár úr!

Elnézésemért kérem, hogy ilyen sokára válaszolok a leveledre. Nem sorolom, milyen terhek nyomják a vállam. Ezért van, hogy felszámoltam a Felsőmagyarország Kiadót is. Ami azt jelenti, hogy már nem tudom segíteni a kertes könyved megjelenését. Pedig nagy kedvem lenne rá. Unikum lett volna a könyv a piacon. (...)

Jó tavaszt kívánok, napsütést, kicsi esőt is mellé, hadd nőjenek a palántáid! Üdvözl: Serfőző Simon.”

Mi ez a Füzet?

Átlekesített tényirodalom. Vagyis a Füzet valamiféle száraz leírásokból és az őket körülvevő szövegekből áll össze. Az utóbbiak nekem már a lelkem karbantartásához, a szellemi örömhöz kellenek, mint ahogy – többek között – a barátaimtól kapott és ide lejegyzett jó hírek is. Abba a korba kerültem, értem, amikor az ember már egyre többször magába száll, vagyis az embert már az otthonos, a bensőséges, a kicsi dolgok job-

ban lelkesítik, mint a nagy távlatok. Miért érdemes még élni? Miközben nagyon szereti a népe szellemét, lelkét, akaratát... Ezt mutatja a Füzet. Legalábbis: remélem. Lótottam-futottam eddig már eleget, sokszor hiába, ideje csendesebbre fogni magam, mert a „messze-e még a messze” kérdésre a helyes válasz: egyre közelebb a „távol”.

Mert „ember tervez, Isten végez”.

2023 tavaszán nagy fordulatot vett a Füzet a zöldsegeskertről ügye, az immár Templom a kertem című könyvvé avanszált művem sorsa. Mégpedig Gyurcsék János alpolgármester úr segítségével. Ugyanis május 20-án az egyik osztályommal érettségi találkozóm volt, és ott magamról szólva beszéltem a Templom a kertem könyvemről, amely 2021 óta a Magyar Naplónál parkol, és kiadásra vár, de eddig még nem nyert semmilyen pályázaton. Vagyis, nincs meg a kiadáshoz szükséges anyagi forrás.

A történet ott kezdődött, hogy 2021. február 6-án levélben fordultam Jánosi Zoltánhoz, a Magyar Napló főszerkesztőjéhez, nagy bizalommal, mert már többször és több helyen találkoztunk: Nagykállóban Ratkó szavalóversenyen, ahova Serfőző Simon közösségi beszéde címmel pályázatot írtam, amit ő igen jónak tartott, Berekszentmária is, az írókban. Említettem neki, hogy régóta ismerem közös barátunkat, Serfőző Simont, akit az iskolám önképzőköreben is bemutattam, akivel kicseréltük egymás könyveit. Ő nekem adta az Arcunk az ég gyűjteményes kötetét, amelyhez a professzor úr írt Harmatból sziklát görgetsz szép, nagyívű tanulmányt. Jól ismerem Gulyás Imrét, az Apáink a Donnál eposz íróját, akinek nagyon szívhez szóló szociográfiáját, Egy alföldi falu arcai. Tizsánára ma, éppen a Magyar Napló adta ki. „Hátha fel tudnád karolni az én füzetemet is.” És ő válaszolt, és kiigazításokra kért. Jánosi Zoltán professzor szerint ez a meglévő cím kevés, ennél jobb kell. Az új címet találtam meg leghamarabb. A Templom a kertem – az már igen, mert kifejező és felhívó. Aztán írjak előszót hozzá, írtam, névmutatót a termelt növényekről, a megidézett személyekről, és három vallomást is idézek a művem végére. De bővíthetem az idézetek sorát is. Legyenek képek is. Bővítettem, alakítottam

mindent, amíg a könyv szerkezete megengedte. Tehát mindent megírtam, ahogyan ő kérte.

Nos, Karcag város alpolgármestere, Gyurcsék János úr odajött hozzám, és azt mondta: „Téged szeretnek itt, Karcagon, kérdezd meg a Professzor Urat, Jánosi Zoltánt, mennyibe kerülne a könyv kiadása, és megpróbálunk segíteni. Hány millió?” Innentől kezdve felgyorsultak az események. A kiadó hamarosan költségvetést készített: 600 ezer forint 300 példányra. Rendben, mondták rá Karcagon. És én most nagyon büszke vagyok a városomra, arra, hogy látatlanban is olyan sokan segítettek, mert érdemesnek tartották istápolni a művem.

Az is örömmre szolgált, hogy a könyv szöveggondozója, **Marcsák Gergely**, fiatal beregszászi költő egyszerre érdekesnek, izgalmasnak és hasznosnak vélte az írásomat, és hihetetlenül nagy szorgalommal, tüzetesen, tisztességesen át- meg áttekintette, vizsgálta, javította, igazította az anyagot. Végül pedig **Jánosi Zoltán** professzor úr az általa indított Magyar Mikrokozmosz-sorozatba kérte, hogy ott jelenjen meg, nem akárhol, a világ magyarságának is szólva. Hamarosan küldték a könyvem borítójának a tervét. Gyönyörű lesz! És aztán december végén megjelent a Templom a kertem a Magyar Naplónál. És Marcsák Gergely ajánlásával már előrendelhető.

Költő barátom ismertetője igen kedvesen magasabb dimenzióba emelte a könyvemet.

„Akár a vallás, akár a tudomány felől közelítünk, kikezdehetetlen az a triviális bölcsesség, hogy porból leszünk és porrá leszünk. És van valami hátborzongató spiritualitása a pillanatnak, mikor ezt sikerül saját életünk vonatkozásában realizálni – felismerve a test és az őt tápláló, befogadó anyaföld kapcsolatát. A Teremtés könyve szerint a Paradicsomból való kiűzetés óta műveli földjét fáradtságos munkával az ember, és Rideg István naplóját olvasva felöltik bennünk a gondolat, hogy e munka célja nem csak életünk pusztá fenntartása; valami ősi vágy is vezérli a kertészt, hogy az Édennek maga körül legalább morzsáját megteremtse. A Templom a kertem e nemes igény érzőinek kézikönyve, és szerzője az eszmét – hogy az élet értelme a természet közelében és az ott végzett munka örömeiben keresendő – irodalmi klasszikusok soraival dúcolja alá.”

2024. január 11-én, csütörtökön kaptam kézhez a tiszteletpéldányokat. A városom autója hozta el nekem Budapestről. A könyvnek az a kis szépséghibája, hogy a tavalyi év végi sietségben, hogy már karácsonyra megszülethessen, a képek a fekete-fehérben készültek el, nem színesben; de üsse kavics, így is élvezhetőek.

Már másnap, 12 - én illőnek tartottam, hogy két jó emberemnek köszönetet mondjak egy-egy dedikált példánnyal: „Papp Endrének, hálásan köszönve a felkarolást, amellyel lehetővé tette, hogy megindulva megírhasam a – egy karcagi magyar mikrovilágról hírt adó – könyvemet. Szeretettel: Rideg István.” „Dr. Jánosi Zoltán Professzor Úrnak, Zolinak, aki önzetlenül felkarolta az én kis „kerti ügyemet”, hálás köszönettel és további jó és szép, igaz munkát kívánva, hozzá jó egészséget, tisztelettel, szeretettel: István, Rideg Pista.”

És január 16-án Veszprémből **Kozák Emília** keresett meg. „Kedves Tanár Úr! Még egyszer szeretnék gratulálni a könyved megjelenéséhez, és hálás szívvel köszönöm meg a dedikált példányt az egész családom nevében. Apukám már el is olvasta a könyvet, nagyon tetszett neki is. Nagy örömet okoztál azzal, hogy személyesen fáradtál el hozzájuk, anyukám fel is hívott még aznap este nagy boldogan, hogy elújságolja, ki járt náluk. Gratulálok a munkához, legyen még erőd további könyvek írásához! Sok szeretettel: volt tanítványod és kollégád, Emi és a Kozák család többi tagja”.

Zárszó helyett állhatna itt **Bertha Zoltán** barátom 2024. január 18-án írt levele.

„köszönet és gratuláció

Kedves Pista Barátom!

Hálás szívvel köszönöm, hogy küldted, megkaptam, gyönyörű ajándékodat, megjött pompás szép könyved – boldog örömmel gratulálok! Külön köszönöm a dedikációt – és most láthatod, hogy aki ért hozzá, más is milyen nagyra becsüli munkáját! Ez az egyik legrangosabb kiadó, keménykötésű, küllemében is vonzó, magával ragadó kötet – és ilyen sorozatban, Jánosi Zoli szerkesztette „magyar mikrokozmosz”! Hát mikro- és makrokozmosz, valóban! Templom a kertem – még a cím is! Milyen találó! Köszönöm, hogy részese is lehetek, igazi megtiszteltetés nekem! Nagyon jólesik kézbe venni és elmerülni a magyar táj lelkében általa! És a jegyzetekkel, növénynevekkel, névmutatókkal,

fényképekkel kikerekítve – méltó a régi nagyokhoz, Veres Péter, Szabó Pál és mind a többiek emlékéhez – mai magyar („Kert-Magyarország”-beli) „otthonirodalmi” tudósítás. Csemege azoknak, akik még szeretik a magyar földet és népet! „Magyarország felfedezése” ez is – személyes hitelességgel és erőtéljességgel – és honszerелеmmel! Isten áldjon érte! Sok köszönettel és szeretettel öllelek, sok sikert és további elismerést kívánva nagyszerű munkához! Zoli”

Ámde január 19-én, pénteken felhívott a karcagi **Kun Lajos**. „Ezt a könyvet nagyon jól csináltad. Meg is érdemli, hogy a városházán mutassák be. Nagyon jó, hogy Karcag, a városod jelentette meg. Ebből, ha valaki akarja, megtanulhatja a kertészkedést.”

És január 21-én, vasárnap megjött Budapestről **Serfőző Simon** levele, villanypostán, a neki küldött könyvet köszönő. (Ez volt a dedikációm: „Serfőző Simonnak, az Arcunk az ég igaz költőjének nagyrabecsüléssel az „arcom a kert” írója: Rideg István. Karcag, 2024. január 12., péntek.”)

„2024. január 21. 10:17. Kedves István! Tisztelt Tanár úr! / Valóban, először fel kell építeni a templomot, ez esetben a kertet. Az oltár benne a veteményes. Le kell elébe térdelni (palántázni, magot vetni). Mielőtt belépsz a templomba, a szentelt vízből keresztet kell vetni. (Vagyis locsolni kell.) Aztán imát kell mondani, kérni Isten segítségét. Délben megkondul a Nap. Amit nem hallani. De a gyomrod hallja, indulhatsz hazafele. S mikor megebédeltél, írhattad a könyvet, amit ezúton köszönök meg. Értékes munkának tartom, egyúttal hasznosnak is. Örülök, hogy megjelent, tele irodalmi vonatkozásokkal, így kerek egész. / Baráti üdvözléssel: Serfőző Simon.” Meg is köszöntem neki. „Kedves Simon! / Hálásan köszönöm a könyvemről írt szép laudációt. Beleteszem a névmutatóhoz. / Barátsággal: Rideg István.” Január 22., hétfő, a magyar kultúra napja.

Január 24-én írt Jánosi Zoltán: „Kedves Pista, köszönöm leveledet, és a könyvet is megkaptam néhány nappal ezelőtt a szép ajánlásoddal együtt. Örülök, hogy köteted végre kikerülhetett a nyomdából, és minél többen olvashatják. (...) Szép évet, alkotóerőt kívánok 2024-ben is – és sok hasznos boldog időt a kertedben! Barátsággal: Zoli.”

Január 27-én, szombaton megkaptam **Pacsai Norbert** biológus barátom véleménygazdag válaszát a neki elküldött, dedikált könyvemre. Ő is igazi barát,

ezért jót, örömvivőt írtam immár az ő könyvébe: „Kedves Barátomnak, az abádszalóki biológus Pacsai Norbertnek és kedves Családjának, jó magyar embereknek, adom emlékül eme karcagi kertem-berkem-kincsem szellemi termését, megírt-megjelent szívem csücskét (ál-mát), jó egészséget, minden jót kívánva (a többit majd elrendezzük), szeretetteljes tisztelettel és barátsággal: Rideg István, a konok kunok, a Nagykunság fővárosából, Karcagról. Karcag, 2024. január 18., csütörtök.”

Ő meg válaszul ilyeneket ír a köszönő levelében: „Karácsonyunkat hosszabítottad meg, szépséges írásod valóban Angyal hozta,” „könyved nem csupán kertészeti kézikönyv, hanem Imakönyv is”, „írta (...) egy magát a Teremtő munkatársának tekintő konok nagykun Ember”, „a kertészkedés léleképítő része ragadott meg elsősorban”, „és ha valami nagyon sikerül, azt szinte hálás szívvel megünnepled: >áhitattal nézegettem bőven termő hiveimet: templom a kertem<”, „De Rideg Tanár Úr, amikor vet, ültet vagy palántáz, ottan a Gondviselőre és a szorgalmára van utalva”, „Ha a számításod nem jön be, akkor mégis miért csinálod? Gyönyörű válaszod van erre: >A kertben összességében harmóniára találók: nagyra, tágra nyílik ki előttem a világ.” A Párod asztalára kerülő sok-sok gyönyörűség és a tucatnyi elismerés csupán ráadás. / Hálásan köszönöm, hogy könyveddel és műveltségeddel lelkiekben is újra gazdagítottál!”

Norbert sorai annyira meghatottak, hogy gyorsan válaszoltam neki. „Kedves Norbert! Köszönöm lelki elemzésed, rátaláltál a kulcsmondatokra, a második az aranymetszetben van (az első a szövegtest felén, az 55. oldalon, a második a 67. oldalon). Az aranymetszet a felén túl, a háromnegyeden innen van, ide szokták tenni a legfontosabb információt. Köszönöm. Jó egészséget! Ölel: Rideg Pista.”

A költő **Marcás Gergely** írta, aki a kötetet gazdálkodta, Beregszászról, január 30-án, a villanypostán: „Megérkezett a könyv, és nagyon örülök a végeredménynek. Szép kötet, tetszik a papír, a kötés, jó és kényelmes kézben tartani. Megérte dolgozni vele.”

Január 31-én, délután hívott **dr. Var-ga Gizella**, és köszönte a könyvemet, sorolta a „nagyszerűségeit”: a búbos banka halála előtti gondoskodást (kukacok, apró magvak kínálását), az aprólékos megfigyeléseket: a délutáni

locsolás bevezetését, a tarack kiirtását. **Dr. Horváth József** meghatotta maga a cím, majd az, hogy személyes társai lettek a növények: az élettani hatásuk miatt.

De február 2-án, pénteken, 21:10-kor írt nekem Csonkapapiból **Nagy Zoltán Mihály** is. „Szervusz, István, / ma délután megkaptam a könyvedet, már olvasgatom, és biztos, hogy nagy hasznát fogom venni a saját minire zsugorodott kertemben. KÖSZÖNÖM! Szeretettel üdvözlök: zolimisi.”

Hát ím, végére jutottam a mondókámnak. Végezetül ismét köszönetet mondok a barátaimnak a jó szavakért, és megköszönöm Önöknek is azt, hogy elolvasták az írásomat.

Rideg István ny. középiskolai tanár

VISSZATEKINTŐ Népdaléneklő verseny a Jászsági Apponyi Albert Általános Iskolában

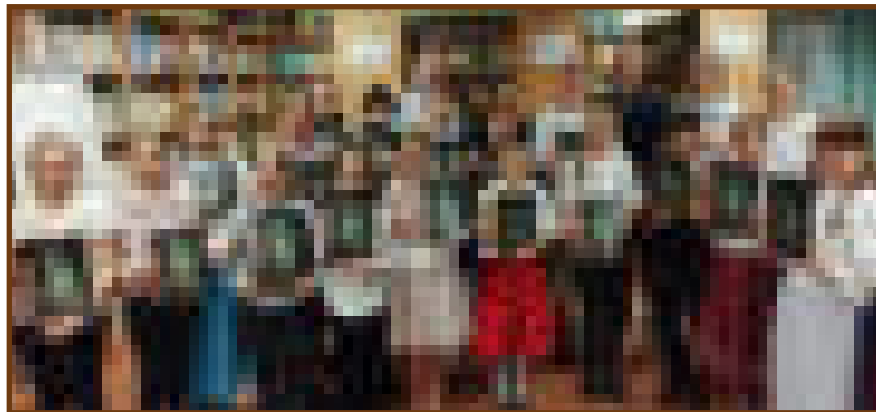
A hagyományokhoz híven 2024. november 21-én 10. alkalommal rendezték meg a Jászsági Apponyi Albert Általános Iskolában a **Németh József** népdaléneklő versenyt. Legnagyobb örömünkre 7 tankerületi iskola nevezett, és tanulóinak előadása által együtt nagyszerű délutánt töltöttünk együtt. Hisszük, hogy a magyar népdal magyar nyelven a legszebb. A zsűri elnöke Hortiné Dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum nyugalmazott igazgatója volt, tagjai Dr. Réz Lóránt, a Palotásy János Zeneiskola igazgatója és Sas Dániel, a jászapáti Rácz Aladár Zeneiskola igazgatója voltak. Örömünkre szolgál, hogy elfogadták meghívásunkat, hiszen mindhárman városunk zenei és kulturális életének kiválóságai.

Ebben a tanévben már három korcsoportban léptek fel a kis előadók, és az értékelésnél igen nehéz helyzetbe hozták a zsűri tagjait.

A Jászberényi Kossuth Népdalkör citerezzenekarának műsora után kezdődött meg a nemes versengés, amely során számos szép eredmény született.

I. korcsoportban

Arany diplomát kapott **Szabó Mónika** – Jászsági Gróf Apponyi Albert

A népdaléneklő verseny résztvevői

III. korcsoportban

Arany Diplomát kapott **Király Viktória** – Jászárokszállási Széchenyi István Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola tanulója.

Felkészítő tanára: Méri Judit

Arany minősítést szerzett **Győző Edina** – Jászárokszállási Széchenyi István Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola tanulója.

Felkészítő tanára: Méri Judit

Arany minősítést kapott **Nagy Boglárka** – Székely Mihály Általános Iskola tanulója

Felkészítő tanára: Szekeresné Békési Ilona

Arany minősítés mellett **Különdíjban** részesült **Dobos Lara Zoé** – Jászsági Gróf Apponyi Albert Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola diákja.

Felkészítő tanára: Sági Ilona

A verseny megrendezését támogatta a Jászberényi Tankerületi Központ és az Iskolánkért, Jövőnkért Alapítvány, valamint Hortiné Dr. Bathó Edit, Köszönjük!

Németh Zsófia általános iskolai tanár

Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola diákja.

Felkészítő tanára: Hankó Edit

Arany minősítést kapott Szöllősi Anna – Alsójászsági Petőfi Sándor Általános Iskola tanulója.

Felkészítő tanára: Kerepesiné Antal Ibolya

Szintén **Arany minősítést** ért el **Fehér Nayla Pamela**, az Alsójászsági Petőfi Sándor Általános Iskola versenyzője, akit Kerepesiné Antal Ibolya tanárnő készített fel.

Arany minősítés mellett **Különdíjat** kapott **Sándor Albert Zsolt**, az alattyáni Gerevich Aladár Általános Iskola diákja.

Felkészítő tanára: Szatmári Éva

II. korcsoportban

Arany Diplomát kapott **Tóth Luca Anna** – Jászsági Gróf Apponyi Albert Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola diákja.

Felkészítő tanára: Sági Ilona

Arany minősítést szerzett **Mudri Evelin** – Székely Mihály Általános Iskola tanulója.

Felkészítő tanára: Szekeresné Békési Ilona

Arany minősítést kapott **Knoll Krisztián** – JÁI Hábor Gabriella Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola Tagintézményének versenyzője.

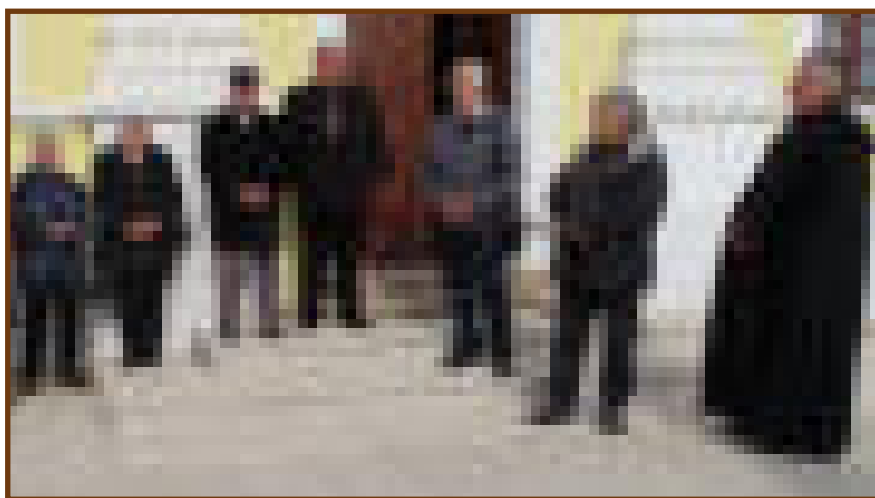
Felkészítő tanára: Vakosné Sánta Teodóra és Lukácsiné Magetti Erzsébet

Arany minősítés mellett **Különdíjban** részesült **Elek Julianna** – JÁI Hábor Gabriella Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola Tagintézmény diákja.

Felkészítő tanára: Vakosné Sánta Teodóra és Lukácsiné Magetti Erzsébet.

Emlékezés Helmeczi Józsefre, Kunmadaras mártír református lelkipásztorára

2024. november 3-án, vasárnap az isztentiszteletet követően a kunmadarasi templomkertben – civil kezdeményezésre – megható és felemelő időutazásra került sor. A református templom nagyharangjának zúgásával kezdődött a kopjafa állító ünnepe Helmeczi József mártír református lelkipásztor tiszteletére, így emlékezve halálának 170. évfordulójára.

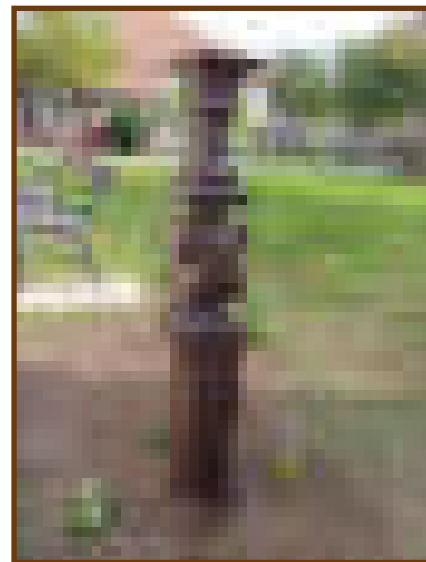
Becskerekai László író Helmeczi Józsefre emlékezik

Fotó: Örsi Julianna

Felidéztük településünk (akkori nevén Nagy Kun Madaras) az 1848/1849-es forradalom és szabadságharcban tanúsított helytállását. Újra emlékeztünk be idéztük őseink 1848 iránti lelkesedését, a forradalmi hevületet, amely a teljes lakosságot magával ragadta. Delegációkat küldtek a környező városok forradalmi gyűléseire; 12 pontban foglalták össze követeléseiket; Kossuth Lajost arany tollal ajándékozták meg, nemzetőrséget állítottak fel, 120 újoncot toboroztak, az egyházi és városi majorság földjeit szétosztották, szállítmányozással segítették a kormány Debrecenbe történő áttelepülését, 300 ágyas tábori kórházat állítottak fel iskolai tantermekben, Grünhut Adolf orvos vezetésével gyógyítottak, és küzdöttek a tifusz, a kolera ellen, tisztességgel eltemettek 54 itt elhunyt, de az ország távoli vidékeiről származó honvédek. Mindezen cselekedetekben a reformá-

tus egyház élenjáró szerepet töltött be. Ebben az időszakban a város lelkipásztora Helmeczi József volt. A szabadságba vetett erős hitéről, lelkesedéséről, cselekedeteiről Becskerekai László író, helytörténeti kutató tájékoztatta a jelenlévőket. A helytörténész elmondta, hogy nemcsak ékes szóval, lelkes hangon hirdette a szabadság ígét, hanem buzgón irányított, szervezett, intézkedett a veszélyben forgó haza védelmében. Szavaira ma is megrendülten emlékezünk: „Menjete el már, szabadságnak fia! Elbocsátok már, gyűljetek egybe nemzeti lobogók alatt, s örvendő szenteljétek az őszalkotmány szent szabadsága dicsőséges ünnepét. Válasszatok magatoknak a nép közül, nem pártoskodás,

sem voltak szigorú eljárás alá. A megtorló Bach-rendszer azonban résen volt. Helmeczi József életét meghagyták ugyan, de éveken át megfigyelték. Veszélyes felforgatónak tartották, mivel állandó és széleskörű levelezést folytatott forradalmi témákban. Letartóztatták, és a pesti Újépületbe zárták, ahol testi és lelki traumát szenvedett el. 1854-ben szabadult, egy év múlva a bántalmazások következtében 42 évesen elhunyt.

Helmeczi József kopjafája
Fotó: Örsi Julianna

Helmeczi József mártír kunmadarasi református lelkipásztor hitében szilárd, nemzetére büszke, szabadságot hirdető, igazságot kereső, híveit igével és tettel segítő ember volt. Nem feledjük!

Halálnak 150. évfordulóján tiszteletére Tolvaj János sírkőkészítő állított emlékkövet. Halálának 170. évfordulóján az emlékkő mellé művészien megmunkált kopjafát készített Teleki Sándor. A szert és a kegyelet jeleként állított, a református egyházat jelképező kopjafát Fazakas László lelkipásztor áldotta meg. Az ünnepségen büszkeséget, bátorságot kifejező dallamokat szólaltatott meg Gazdag Ferenc nyugalmazott operaházi hegedűművész.

Hiszem, hogy az emlékhely mellett elhaladók egy pillanatra önkéntelenül is felidéznek az 1848/ 1849-es forradalmat és szabadságharcot, és Helmeczi József mártír református lelkipásztorunk emlékét.

Laczkó Tóth Bertalanné helytörténeti kutató

Boldogházi családokról – ezer oldalon

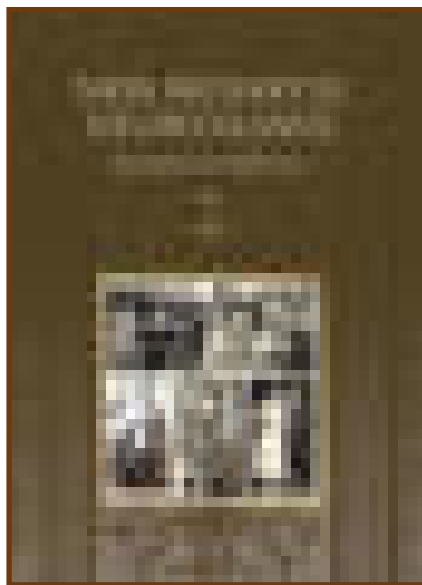
**Nem múlhat el nyomtalanul.
Boldogháziak
emlékkönyve II.**

„Valahol a lelkünk mélyén sok-sok régi történet pihen, megszépülve, mesévé nemesedve. Merjünk emlékezni, és meséljük tovább gyerekeinknek, unokáinknak, mert amit ők megjegyeznek, az tovább él, a velünk haló történet pedig végleg az enyészeté lesz.” (Pekár István)

Hasonló gondolat vezette a Boldogháziak Baráti Társaságát (BOLDGBT), amikor elhatározták, hogy írásban is emléket állítanak azoknak a boldogházi családoknak, személyeknek, akik már eltávoztak, hogy ilyen módon is fennmaradjon az emlékü. A felhívás nyomán sikeres gyűjtő munka indult, és sokan vállalkoztak szeretteik emlékének megörökítésére. Így született meg 2021-ben a *Nem múlhat el nyomtalanul – Boldogháziak emlékkönyve* első kötete, melyben több mint 700 oldalon olvashatunk megható, szeretetteljes gondolatokat, emlékeztetéseket. A kötet megjelenésével újabb és újabb történetek, családi kapcsolatok idéződtek fel, és a könyv sikere nyomán elkészülhetett a második kötet is. Ma már elmondhatjuk, hogy a két kötetben több mint ezer oldal őrzi a boldogháziak emlékét. A második kötet átadására, bemutatására a BOLDGBT hagyományos évi találkozásánál, 2024. szeptember 28-án került sor népes boldogházi és községből elszármazott jelenlétében, akik meghatottan, sokan társszerzőként vették kezükbe az újabb kötetet. Az ajánlásban Koczáné dr. Fehérvári Mária polgármester szép gondolatait olvashatjuk. Ezt követi a bevezető rész, ahol a *régészeti fejezetben Gulyás András Zoltán régész, a Jász Múzeum igazgatója a középkori Boldogháza történetét foglalja össze a legújabb kutatási eredmények alapján. Munkatársa, Steuer István* ugyancsak új kutatások nyomán mutatja be a jakabi határrészen egykor volt település, Szentjakab történetét. A bevezető következő részében a község történetének különböző fejezeteiről olvashatunk a boldogháziak megfogalmazásában, ahogy szüleiktől, nagyszüleiktől hallották, vagy aho-

gyan maguk átérték az eseményeket. Olvashatunk arról, hogyan *vált* Boldogháza a tanyavilágból rendezett településsé, milyenek voltak az első utcák, terek és házak, de a régi munkafolyamatokról, a helyi szokásokról, hagyományokról, a tárgyi és szellemi örökségről is. Hitelesen mutatják be azt a világot, amelyben a kötet szereplői éltek, dolgoztak, ahol hétköznapiakat, ünnepeiket töltötték.

Ezt követi a kötet legterjedelmesebb fejezete, ahol a boldogházi családok, személyek története kel életre az emlékeztetések nyomán. *„Amíg írom ezeket a sorokat, képzeletben újra gyermek leszek”* – írja az egyik emlékező, és bizonyára sokan éreztek hasonlóan emlékidézés közben. A színhely legtöbb esetben a boldogházi tanyavilág, ahol a szülők, nagyszülők éltek, és ahol az emlékezők közül is többen töltötték gyermekkorukat. Egyikük az Ismerős Arcok dalszövegéből választott jellemző sorokat:

A könyv címlapja

*„Mert nekünk ott van az otthonunk,
Ahol gyermekként játszottunk,
Apánk az ajtóban állt, anyánk étellel várt,
Ahol ébren is álmodtunk.*

*Ahol a harangok hangja szállt,
Ahol a nagyapánk háza állt,
Ahol szó volt a szó, hol a rossz is túl jó,
Ez az egy út, mi járható.”*

A családi adatok, évszámok mellett olvashatunk a mindennapok örömeiről és gondjairól, de a történelmi események hatásairól és tragédiákról is.

Megelevenednek az ünnepek a népes rokonsággal, a hétköznapiak a sok-sok munkával. Megrázó történetek idézik fel, mit jelentett a háború, a pusztító árvíz, vagy a téesz-szervezés, az ősi föld elvesztése, majd a mélységes fájdalom, amikor örökre el kellett hagyni a kedves tanyát. A családok történetét nagyon sok fotó teszi szemléletessé a kötetben, és ezek, a már halványuló képek ismét élettel telnek meg – tovább mesélnek.

A leírtakat tartalmi és formai szempontból egyaránt a sokféleség jellemzi. Vannak, akik gondos kutatások eredményeként írták le családjuk történetét, mások legendává vált családi történeteket idéztek fel, ismét mások személyesen átért emlékeiket osztották meg a kötet lapjain. A sokféleség ellenére mégis egységes a kötet. Ami az emlékeztetéseket láthatatlan szálakkal összeköti, a szeretet, a tisztelet, és az őszinte szándék az eltávozottak emlékének megőrzésére. Egyik emlékező írja: *„Annyi mindent kellett volna még kérdeznünk tőlük. A halál ezt teszi velünk. Maradtak a könnyek és az emlékek. Köszönöm, hogy Ti voltatok a családom, mindig emlékezni fogok rátok! Tovább adom a gyermekeimnek, unokáimnak azt, amit én is tőletek kaptam”*. A kötet fontossága a következő idézetből is érzékelhető: *„Apu útravalót adott nekünk – egyénre szabva. És hogy mit kezdünk vele, az már csak rajtunk áll. Tudom, hogy ott fenn most büszke arra, hogy nemcsak a szívünkben, hanem a könyvben is megmarad az emléke.”*

Az emlékeztetéseket követi azoknak a boldogháziaknak a névsora, adatai, akik az első kötet megjelenése óta távoztak el. A kötet használatát a családnevek mutatója és a tartalomjegyzék segíti. Az utószóban Veliczkyne Koncsik Ilona összefoglalja a kötetek keletkezésének történetét, megköszönve minden segítő közreműködését. A legfőbb köszönet azonban őt illeti azért a hatalmas munkáért, amellyel végig kísérte a kötetek létrejöttét, biztatta és segítette az emlékezőket, férjével az internet segítségével is kutatták a boldogházi családok történetét. Konkoly Béláné anyanyelvi lektorként végzett gondos munkát, Gerhát Károly pedig a tőle megszokott igényességgel tervezte meg a kötet borítóját és végezte a technikai szerkesztést.

Mondják, a családok történetéből összeáll a történelem. Igaz ez a két kötetre is, hiszen az emlékeztetések nagyon

sok fontos adalékot tartalmaznak Boldogháza múltjáról, történetének egy-egy fejezetéről is. Ugyanakkor az is jól látható, hogy a családi, rokonsági kapcsolatok át meg átszövik a boldogházi családok életét, történetét.

Köszönettel tartozunk az emlékezőknek a megtisztelő bizalomért, amellyel megosztották emlékeiket családjukról, szeretteikről. A köteteket olvasva újraéled majd sok-sok emlék. Fontos, hogy meséljük tovább ezeket a történeteket, hiszen minden család, minden személy élete különleges, egyszeri és megismételhetetlen. Szócs Géza költő szavaival:

*„Minden élet kő egy épületben.
Minden élet hang egy tenger által
mormolt dalban,
sorsokból szőtt óriási szőnyeg,
Isten-szötte óriási dallam.”*

Ezekkel a sorokkal – és némi elfogultsággal – szeretettel ajánlom az érdeklődők figyelmébe a boldogházi emlékkönyvének mindkét kötetét.

Nem múlhat el nyomtalanul. Boldogháziak emlékkönyve I., II. Szerk.: Papp Izabella, Veliczky Józsefné, Jászboldogháza, 2021., 2024. Fekete-fehér és színes fotókkal, 724, és 408 oldal.

Papp Izabella levéltáros

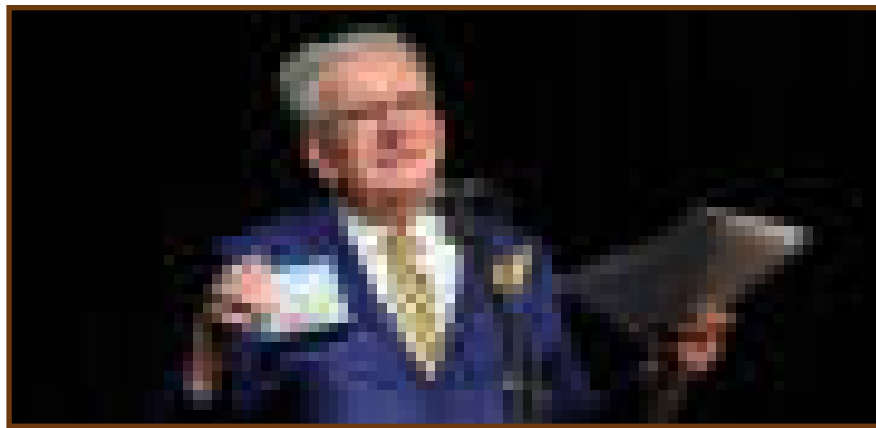
A Fényes Város Jászfényszaru helytörténeti társasjáték bemutatója

A Fényszaruiak Baráti Egyesülete – előfizetők és szponzorok által támogatott – „A Fényes Város jászfényszarui helytörténeti társasjáték” ünnepélyes bemutatójára december 29-én, a Magyar kártya napján, az óévbúcsúztató megkezdése előtt került sor. A Jászságban, talán a vármegyében is egyedülállóként jelent meg egy településről társasjáték. Országosan is csak néhány lehet. A FÉBE működésének 31 éve alatt több esetben vállalt úttörő szerepet.

Kiadványaink (könyv, képeslap, érem, CD, újság) is helytörténettel foglalkoznak. A világ az idő múlásával nagyot változott. Azt gondoltuk talán játékos formában a fiatalabb korosztály érdeklődőbb lesz, hogy já-

ték során ismerje meg település történetét. Persze a játékhoz kellenek a nagyszülők, a szülők, a testvérek, barátok.

Jászfényszaru történetét 1433-tól az első írásos említéstől napjainkig dióhéjban dolgozza fel 96 db (3 pakli) kártyalapon keresztül. Természetesen 130 lapon több mindent be lehetett volna mutatni (lenne is mit), de a költségek miatt több lap nem készülhetett. Elsősorban külterületi és természeti értékek maradtak ki. A játék kártyalapjaira a helyi értéktárba bekerült és a jövőben bekerülő értékek szerepelnek. A játék fontos város-marketing szerepet is betölt. A helytörténeti játékkártya lapokra épül, természetesen más, mint a 32 lapos magyar kártya.

Tóth Tibor, a FÉBE elnöke bemutatja a társasjátékot **Fotó: Glonczy Rudolf**

Ismerjük meg a magyar kártya történetét. A közhiedelemmel ellentétben, a magyar kártyának nevezett paklinak nem sok köze van a svájciakhoz, arrafelé jórészt nem is ismerik a felénk játszott játékokat. A magyar kártya csakugyan magyar találmány (hungarikum), első példányai 1836 táján készültek el Pesten Schneider József és Chwalowszky Ödön kártyakészítő mesterek műhelyeiben.

Na jó, de akkor miért svájci szereplők vannak a kártyalapokon. Abban az időben – ne feledjük, több mint tíz esztendővel a szabadságharc előtt járunk – a lelkes osztrák cenzúrán nemigen mehetett volna át egy magyar szabadsághősöket felvonultató pakli engedélyeztetése. De alig néhány évtizeddel azelőtt, 1804. március 17-én tartották Friedrich Schiller Tell Vilmos című drámájának ősbemutatóját Weimarban. Nem tudjuk hon-

nan származott az ötlet, hogy a darab szereplői, a Habsburgok ellen lázadó svájci szabadsághős története alapján mintázzák meg a lapokat. Azt sem tudjuk kinek az ötlete volt, de zseniális elgondolás valósult meg. A legkukacosabb cenzor is simán rábólintott egy német szerző híres drámájának „megkártyásítására”. Hiszen a drámát még Bécsben is játszották, már 1810-től... Arra meg ki figyel oda, hogy a darab csúcspontján megdöntik a zsarnok helytartó hatalmát. Így nem csak egy új, helyi született, de a magyar kártyáról elmondható, hogy az egyetlen kártya a világon, amelyet egy irodalmi mű inspirált.

„A tükröképességében és témájában is új játékszer nemcsak Magyarországon, de Közép-Európa-szerte kiszorította

a korábban általánosan használt egyalakos kártyaképeket. A budapesti Kazinczy utcában (egykor Kiskereszt utca) járva az 55. számú ház falán olvashatjuk a mindmáig legnépszerűbb magyar találmányra emlékező sorokat. Az emléktáblát 1996-ban állította a Magyar Talon Alapítvány (a Magyar Kártyamúzeum megalapításának szándékával működő szervezet) és a Pató Pál Asztaltársaság (a magyar kártya kultikus tisztelete okán) és december 29-ét a magyar kártya napjává nevezték ki.” (Jánoska Antal - A magyar kártya napja.)

A FÉBE kártya társasjátékában a 96 lapot 6 csoportra osztottuk, minden csoport önálló szintet kapott. A **helytörténeti részben** a következő lapok szerepelnek: a település első írásos említése, Kiskunfélegyháza betelepítése, Jászkun Redemptio – eladás – megváltás, Karapuszta megváltása 1745, városi cím adományozása I. Ferenc – 1831, vásártartási oklevél adományozása

V. Ferdinánd által – 1845, 19. század fontos eseményei (városi címről való lemondás, Hármaskör terület megszüntetése, vármegye létrejötte), vasútvonal története – 1873-tól 1908-ig, infrastruktúra fejlesztése 1928-tól, ABC – COOP Zrt – 1973, helyi újság -1990, zászló, címer, Jászfényszaru ismét város – 1993, JIC Kft., testvértelepülések, lagzis menü.

Közösségek, események: Tűzoltó Egyesület, Sport Egyesület, Napsugár Gyermekszínpad és a FORTUNA Együttes, GOLF Együttes, Fehérakác Népdalkör, FÉBE, BLNT, Jászfényszaruért Alapítvány, Iglice Gyermeknéptánc Együttes, Szűcs Mihály Huszárbandérium, Város napja – május 1., Jászfényszaru Polgárőr Egyesület, Maróti futó fesztivál, Pető Ádám emlékfutam.

Személyek: id. Bedekovich Lőrinc, Szűcs Mihály, Márkus Mária, Koltay József, Penczner Pál, Dr. Kuti György, Kiss József, Keresztesi József, Török Sándor, Mészáros Jászló, Kovács Andrásné, Dr. Lakatos Béla elhunytak, és egy élő, Győriné dr. Czeglédi Márta személyében, aki a település 1990 óta folyamatosan megválasztott polgármestere.

Épületek: Mindenszentek római katolikus plébániatemplom, Városháza, temetői kápolna, Kisiskola, Papkastély, Rimóczi-kastély, Royal Kaszinó étterem és kávézó, Sportkomplexum, Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtár, Városi könyvtár, Nagyiskola, Kiss József Helytörténeti Gyűjtemény, Szent-Györgyi Albert Egészségközpont, Gondozási Központ, Városgondnokság – GAMESZ, Szent Erzsébet Községi Ház, Napfény Óvoda, bölcsőde, tanuszoda.

Alkotások: Szent Család-szobor, Lehel úti kereszt, Jézus Szíve-kápolna – képoszlop, Zsámboki-kereszt, Kozma-kereszt, Szentháromság-szobor, I. világháborús emlékmű, Csíksomlyói kegykép, Békás szökőkút, Petőfi-szobor, II. világháborús emlékmű, Zsidó áldozatok emlékműve, Millenniumi díszkút, Orvosok emléktáblája, Tanítók emlékműve, Megbékélési emlékmű, Trianoni emlékmű, Litkei Antal-emléktábla, IV. Béla király szobor, Időszalag tűzzománc falikép, Cigányzenészek emlékműve, Vasút-tanyai emlékmű, A jászfényszarui 1956-os emlékmű, Tudás kútja, Bedekovichok emléktáblája.

Természeti értékek: eperfák, faso-

rok, horgásztavak, emlékfák, Lovasok parkja, Egészségpark, Szent József szabadidőpark.

Házi költőnk, Ézsiás László alcímet is költött a játéknak: „Ha valami megragad, a fejedben megmarad... tudásodra legyél büszke, Jászfényszaru szívünk csücske!”

db 30 másodperces homokóra, 96 db kártya, és a játékszabály leírása.

A helyben lakók, elszármazott jászfényszaruiak és bárki érdeklődő 6.500 Ft összegért nyugta ellenében, Jászfényszarun a Városi Értéktárban (Szentcsalád tér 12.), Réz virágbolt (Szabadság út 9.) és Városi Könyvtárban

A társasjáték fedlapja

Támogatók: (ABC) sorrendben Jogi személyek: Jászfényszaru Város Önkormányzata, Jászfényszaruért Alapítvány, Jászfényszaru Ipari Centrum Kft., CO-OP Star Zrt. (Jászberény), INNOVEN Kft. (Abony), Fényszaruiak Baráti Egyesülete, Szűcs Mihály Huszárbandérium Magánszemélyek: Fekete Imre (Szabadság út), Győri János Bertalan, dr. Palla Gábor (Budapest). Ötlegazda és projektvezető: Basa Éva. A megvalósítást munkájukkal segítették: Berzéné Magyar Krisztina, Bordásné Kovács Katalin, Káposzta Sándorné, Tóth Tibor, dr. Voller Erika. Anyanyelvi lektor: Kotánné Kovács Tímea. Készítette, grafika, dizájn: Horváth Sándor. Fotó: köszönet a készítőinek. Producer: Tóth Tibor. Kiadó: Fényszaruiak Baráti Egyesülete. Felelős kiadó: Tóth Tibor egyesületi elnök. Szerzői jog fenntartva (körben egy C betű) 2024 A doboz tartalma: 1 db dobókocka, 1

(Szent István út 1.) vásárolhatják meg a játékot.

A Redemptio újság olvasói a tothtibor5193@gmail.com e-mail címen rendelhetik meg. A játék árát, 6.500 Ft-ot + 2000 Ft postaköltséget a FÉBE **69500149-10382075 számlaszámára** kell átutalni, a közleményben a nevet és pontos címet fel kell tüntetni. Ezt követően postázzuk a küldeményt. A játék politikamentes és időtálló, legjelentősebb ismert tényeken alapul.

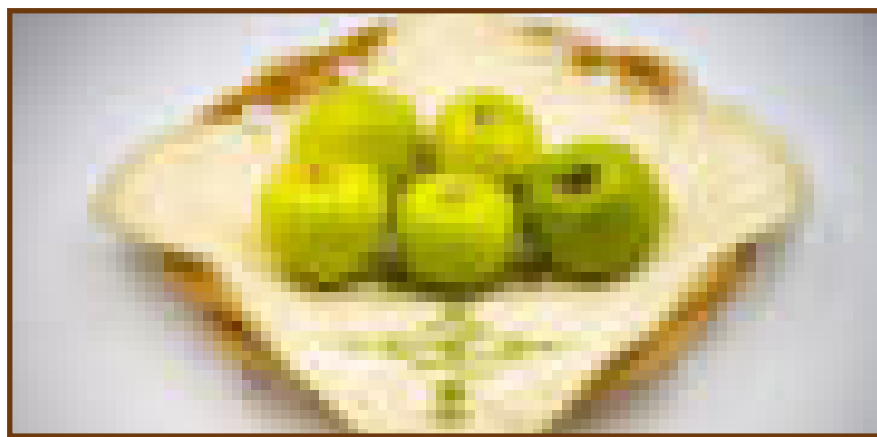
A FÉBE elnöksége, a Jászfényszaruért Alapítvány Kuratóriuma nevében köszönöm a szponzorok támogatását, az előfizetők előzetes megrendelését, a játék összeállításában és kivitelezésében közreműködők munkáját. Közös ismét maradandó értéket hoztunk létre a jelennek és az utókor számára.

Tóth Tibor, a FÉBE elnöke

Jászvadóka, avagy egy elfelejtett almafajta

2014 őszén, általam ismeretlen almafajtára figyeltem fel. A Jászvadóka nevezetű alma – már csak a neve alapján is – felkeltette érdeklődésem. Másnap elutaztam Kecskemétre – ahol árulták –, hogy a lehető legtöbbet megtudjak róla. Megérkezésemkor kedvesen fogadtak. A Barna és fiai faiskola tulajdonosa dr. Barna Tamás végigvezetett, bemutatta a gyűjteményt.

Régi, elfeledett gyümölcsfajtákat kutatnak fel, szaporítják és árulják. A beszélgetésből barátság kerekedett. Meghívásomra később Jászsószentgyörgyön és Jászberényben is tartott előadást a munkájáról.

Jászvadóka almák

Fotó: Fajka József

Több alkalommal is járt Jászsószentgyörgyön, ahol a kétszer erő körte – nagyon ízlett neki –, a muskotályos fehér szilva, valamint a rózsaszilva szaporítóanyagát gyűjtötte. Dr. Barna Tamás okleveles erdőmérnök testvére az a Dr. Barna Gábor tanszékvezető egyetemi tanár, aki a XX. Jász Világtalálkozón 2014-ben Jászapáti Jászságért Díjban részesült. Kunszentmártoni származásúak, jászgyökerekkel. A Jászság őshonos almája megérdemli, hogy megismerkedjünk vele. Szűkebb hazánkban magról keletkezhetett. Az egész országban elterjedt, sőt a leírások szerint Németországban, Angliában is termesztették. Több szakmai leírásban helytelenül citromalmának nevezték, felénk barátalmának hívták. Jászberényben a 19. század első felében „Vadóka” családnévként is szerepelt.

Az almák csokrosan teremnek, és még

a legerősebb szélnek is ellenállnak. Száruk rövid, lapos, enyhén kúpos alakúak. Héja vastag, száraz tapintású, matt. Az árnyékban nőtt példányai zöldek maradnak, tároláskor enyhén világosodnak. Napos oldalon pirossal befutott lehet.

Húsa sárgásfehér, zölde erezetű, tömött, lé szegény, roppanó. Kellemes fűszeres ízű, enyhe édes-savas. Kis, esetleg közepes méretű almák 4–7 cm átmérővel rendelkeznek.

Fája edzett, erőteljesen növekedő, korán termőre forduló. Az erős metszést nem tűri. Korán virágzik, öntermékeny. Száraz talajba nem való, a kötött, nyirkos talajt kedveli.

Érés, helyesebben szedési ideje október. Utóérő, fogyasztása januártól. Megfelelő tárolás esetén nem rothad, akár a következő termésig is eltartha-

tó. Az avarban vagy a hó alatt is képes átvészelné a telet. Őseink igyekeztek olyan gyümölcsöt termesztetni, ami tárolható, mivel hűtőházak, áruházláncok akkor még nem voltak.

Az ültetés óta – 2014 – növényvédelmi kezelésben nem részesítettem. Sem varasodás, sem almamoly kártételt nem tapasztaltam. Az elmúlt évben enyhe almafalisztharmat látszódtott néhány ágvegen.

A Jászvadókát nem ajánlom telepítésre azoknak, akik nagy, piros, mutatós almákra vágnak. Mérete alapján már nem lenne „piacos” fajta. Gondolom, azonban vagyunk néhányan, akik tisztelni kívánnak őseink előtt. Az általunk termesztett és fogyasztott alma – kellemes fűszeres ízével – a kert különlegessége lehet.

Simon Károly hagyományörző

Lapunk szerzői

Bán Andrea etnográfus, Törökszentmiklós
Dr. Bathó Edit etnográfus, Jászberény
Csörgő Terézia ny. középiskolai tanár, Jászberény
Kókai Magdolna etnográfus, Jászberény
Prof. Dr. Kürti László kulturális antropológus, egyetemi tanár, Miskolc
Laczkó Tóth Bertalanné helytörténeti kutató, Kunmadaras
Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény
Németh Zsófia általános iskolai tanár, Jászberény
Papp Izabella levéltáros, Jászboldogháza
Rideg István ny. középiskolai tanár, Karcag
Simon Károly hagyományörző, Jászsószentgyörgy
Székely Gábor Attila helytörténeti kutató, magángyűjtő, Kunszentmiklós
Tóth Tibor helytörténeti kutató, a FÉBE elnöke, Jászfényszaru
Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató, Jászberény
Varga Istvánné általános iskolai tanár, Fülöpszállás

Lapunk fő támogatói

Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma
 Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Önkormányzat
 Jászsági Önkormányzatok Szövetsége
 Személyi jövedelem adó 1 %-a
 Előfizetők
 Jász Múzeum

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk **2025. áprilisában** jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb **2025. március 21-ig** kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány
 Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit
 A szerkesztőbizottság tagjai: Bathó Edit, Bugyi Gábor, Kókai Magdolna,
 A kiadó és a szerkesztőség címe:
 5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
 Tel.: 06 30 365 8724
 E-mail: bathoedit56@gmail.com
 www.jaszmuzeum.hu
 ISSN 1218-9553
 Nyomdai kivitelezés: Creatív Color Stúdió
 Kft. Tel.: 30/230-4521 • www.ccstudio.hu